

”Näkee sen kasvun, sen mitä on salaa koittanu ite siellä taustalla tukea.”

KORIPALLOALMENTAJIEN KÄSITYKSIÄ KASVATUSVASTUUUSTA

TURUN YLIOPISTO

Sara Suominen

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2021

TURUN YLIOPISTO
Kasvatustieteiden tiedekunta

SUOMINEN, SARA: ”Näkee sen kasvun, sen mitä on salaa koittanu ite siellä taustalla tukea.” Koripallovalmentajien käsityksiä kasvatusvastuusta

Pro gradu –tutkielma, 57 s., 3 liites.
Kasvatustiede
Huhtikuu 2021

Tässä pro gradu –tutkielmassa olen tutkinut suomalaisten juniorikoripallovalmentajien käsityksiä kasvatusvastuusta. Tarkoituksena oli selvittää, millaisena valmentajat kokevat roolinsa kasvattajina sekä millaista kasvatustyötä valmennukseen kuuluu ja kuinka suuri osa valmennustyöstä on kasvattamista. Tutkimuksessa tarkastellaan valmentajien käsitystä omasta merkityksestään kasvattajina sekä heidän kasvatusasennettaan.

Tutkimus edustaa laadullista tutkimusta ja on toteutettu teemahaastattelulla. Tutkimukseen haastateltiin kahdeksaa (8) koripallovalmentajaa, joiden valmennuskokemus vaihteli seitsemästä yli kahteenkymmeneen vuoteen. Sukupuolijakauma haastateltujen välillä oli tasan ja iältään he olivat 25-40 -vuotiaita. Kaikki valmentajat omasivat aiempaa pelaajataustaa ja monella heistä oli myös kasvatus- tai liikunta-alan siviilikoulutus. Tutkimusaineisto on kerätty vuonna 2016 ja analysoitu teemoittelun avulla.

Tutkimuksessa selvisi, että valmentajat kokevat olevansa kasvatusvastuullisia, mutta kasvatusroolin merkittävyys ei ole jokaiselle yksilölle sama. Valmentajien käytettävissä olevat resurssit ovat rajalliset, jolloin kasvatustyössä painottuu kollektiivinen, koko ryhmää ohjaava kasvatus. Kaikilla valmentajilla oli halukkuutta yksilökasvatuksen määrän lisäämiseen, halua kommunikoida pelaajien ja heidän huoltajiensa kanssa nykyistä enemmän. Valmentajat tunnistivat kasvatustyössään oman erityisalueensa, urheilun, jonka ohella kasvatustyö pääasiassa toteutui. Valmentajien kasvatusasenne ilmeni pyrkimyksessä välittää pelaajilleen kasvun asennetta tukevia arvoja sekä toimintamalleja.

Asiasanat: kasvatusasenne, kasvatusvastuu, kasvatusrooli, juniorivalmentaja, urheiluharrastus

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Kasvatusteoreettinen viitekehys	5
2.1 Bronfenbrenner: ekologisen kehityksen malli	7
2.2 Dweck: kasvun vai muuttumattomuuden asenne	10
3 Urheilu kasvatusympäristönä	12
3.1 Urheiluseurat Suomessa	13
3.1.1 Kasvatuskumppanuuden luominen urheiluympäristössä	14
3.1.2 Urheiluvalmentajat Suomessa	15
3.2 Juniorikoripallo ja -valmennus Suomessa	17
3.2.1 Suomen Koripalloliiton valmentajakoulutusjärjestelmä	18
3.2.2 Valmentajan resurssit, rooli ja asema	19
4 Tutkimuskysymykset	21
5 Tutkimuksen toteuttaminen	23
5.1 Tiedonkeruumenetelmä	23
5.2 Aineiston keruu	24
5.3 Tutkimusaineiston analyysi	25
6 Tutkimustulokset	27
6.1 Taustatiedot ja valmennustilanne	27
6.2 Valmentajien ajatuksia kasvattajan roolista	31
6.2.1 Valmentajien kasvatusalueet	35
6.2.2 Yksilön kohtaaminen joukkueessa	41
6.3 Kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa	44
6.4 Johtopäätökset	49
7 Pohdinta	53
7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuseettinen pohdinta	56
Lähteet	58
Liitteet	

1 JOHDANTO

Liikunta ja urheilu koskettavat lähes jokaista suomalaista ja suomalaisia pidetään hyvinkin liikunnallisena kansana. 70-luvulta lähtien pääpaino on keskittynyt urheilusta liikuntaan ja kansanterveydellisen näkökulman korostamiseen. (Mäenpää & Korkatti 2012, 5) Terveys ja hyvinvointi ovat olleet koko 2010-luvun voimakkaasti vallitsevia trendejä ja kiinnostuksen kohteita. Tämä kiinnostus jatkuu edelleen 2020-luvulla. Käynnissä on useita eri tutkimusorganisaatioiden tekemiä liikuntatutkimuksia (UKK-instituutti 2020). Suomessa on mittava määrä erilaisia organisoituja urheilu- sekä liikuntamuotoja tarjoavia tahoja, joiden toimintaan osallistuu lähes miljoona, eli noin viidesosa suomalaisista vuosittain (Mäenpää & Korkatti 2012, 6). Näiden lisäksi on monia itsenäisesti liikkumista harrastavia.

Suomalaisista 3-18-vuotiaista lapsista ja nuorista 92 % kertoo kansallisen liikuntatutkimuskyselyn mukaan harrastavansa liikuntaa ja 43 % osallistuu urheiluseuran toimintaan (SLU 2010, 6). Sekä liikunnan harrastamisen että seuratoimintaan

osallistumisen määrät ovat olleet viime vuosikymmenen aikana kasvussa. 43 % urheiluseurojen toimintaan osallistuvaa tarkoittaa yli 400 000 lasta ja nuorta, jotka viettävät merkittävän osan vapaa-ajastaan organisoidussa toiminnassa (SLU 2010, 6), toisin sanoen jonkun muun kuin vanhemman tai opettajan eli yleensä valmentajan tai ohjaajan valvovan silmän alla.

Suomalaisissa urheiluseuroissa lasten ja nuorten valmentaminen sekä ohjaaminen on pääsääntöisesti ei-ammattimaista vapaaehtoistoimintaa. Eri lajien sisällä vaihtelee, kuinka paljon ja kuinka muodollista tai epämuodollista koulutusta valmentajien on mahdollista hankkia tai kuinka paljon heiltä sitä vaaditaan. Urheiluvalmennuksessa on yleensä tyypillistä, että valmentajalla on ennen valmentajaksi ryhtymistään kokemusta lajin parissa. Yleisin polku lienee päätyä pelaajasta valmentajaksi. Juniorivalmennukseen kuitenkin päätyy mukaan usein myös vanhempia, joiden oma lapsi pelaa joukkueessa, jossa valmentajista on pulaa. Näillä vanhemmilla ei välttämättä ole omaa kokemusta kyseisestä lajista, mutta he ovat usein olleet mukana jossakin toisessa urheilulajissa. Harvassa ovat ne toimijat, joilla ilmenee halukkuutta valmentamiseen puuttuvasta lajitaustasta tai sidoksesta (lapsi) huolimatta.

Urheiluvalmentaminen vaatii monenlaisia taitoja ja ominaisuuksia. Valmentajan työ muistuttaa pitkälti opettajan ammattia, sillä samoin kuin opettajilla myös valmentajilla tärkeimpiä osaamisalueita ovat substanssin hallinta sekä pedagogiikka. Etenkin lasten ja nuorten parissa valmentajan pedagogiset taidot korostuvat, kun lasten ja nuorten niin motoriset, kognitiiviset sekä sosiaaliset taidot ovat vasta kehitysvaiheessa. Juniorivalmentajalla tulisikin olla myös käsitystä lasten kognitiivisesta kehityksestä, eli missä ikävaiheessa mitkäkin ajattelutaidot kehittyvät ja kuinka pilkkoa opetettavat asiat sellaisiin palasiin, että lapsi kykenee niitä hahmottamaan. Kognitiivisen puolen lisäksi tulee huomioida myös fyysinen ja psyykinen näkökulma: miten kehittyvät tunteiden tunnistaminen ja säätely, sosiaaliset taidot sekä fyysiset ominaisuudet, kuinka kuormittavaa ja minkä kestoista tai laatuista harjoittelua voidaan tehdä missäkin kehitysvaiheessa.

Valmentajalla tulee siis olla monipuoliset tiedot ja taidot, jotta kykenee tyydyttävästi ja turvallisesti ohjaamaan sekä suunnittelemaan lasten ja nuorten liikkumista ja kehittymistä. Näiden lisäksi valmentajan arjessa työ on kuitenkin usein vielä paljon

monipuolisempaa. Kun toimitaan pienillä resursseilla, harvoin valmentaja voi todeta osa-alueekseen pelkkien lajitaitojen opettamisen. Moni valmentaja havahtuu löytämään itsensä tilanteesta, jossa alkuun omaksi iloksi aloitettu vapaa-ajan vapaaehtoistoiminta vie viikosta tunteja lähes yhtä paljon kuin siviilityö ja lajiasiantuntijuuden ohella joutuu toimimaan lapsenvahtina, liikunnanohjaajana, fysioterapeuttina, huoltajana, ravintoterapeuttina, psykologina sekä korvikevanhempana.

Kaikki edellä mainitut asiantuntijaroolit liittyvät kasvatuksen teemoihin, lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvun tukemiseen. Lapset ja nuoret viettävät urheiluharrastuksen parissa viikottasolla merkittävän paljon aikaa: kun lasketaan yhteen varsinainen harjoitusaika, pelitapahtumat sekä -matkat ja muu harrasteen parissa kuluva oheisaika, voidaan päästä lähemmäs 20 tuntia viikossa. Vertailukohteeksi mainittakoon, että Perusopetuksen yleisten suositusten mukaan suomalaisessa peruskoulussa lapset opiskelevat vähintään 19-30t/vko (OPH 2010, 15). Koska harrastaminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ovat valmentaja-urheilija-suhteet mahdollisesti myös läheisempiä kuin opettaja-oppilas-suhteet. Näin on perusteltua sanoa, että valmentajat ovat merkittävässä kasvatuksellisessa roolissa, halusivat he sitä tai eivät.

Tammikuusta 2020 juniorivalmennustyö on ollut suomalaisen median otsikoissa erityisesti taitoluistelun ja valmentaja Mirjami Penttistä valmennusmetodeja kohtaan esitettyjen syytösten muodossa. Tapahtumat saivat alkunsa eräiden luistelijoiden tuodessa esiin valmentajan heihin kohdistuvaa epäasiallista, jopa nöyryyttävää käytöstä. Tapaus on nostattanut keskustelua urheiluvalmennuksen metodien lisäksi myös valmentajien vastuusta sekä urheiluliittojen valvontamahdollisuuksista. Asia saatiin päätökseen toukokuussa 2020, jolloin taitoluisteluliitto sekä valmentajan edustama seura HSK pääsivät sopuun tilanteesta. Asiasta kirjoitettiin kuitenkin Helsingin Sanomissa vielä elokuussa 2020 (HS 22.1. - 21.8.2020). Etenkin jälkipuinnissa arvostelua on kohdistettu siihen, miten kauan ja värityneesti tapausta käsiteltiin julkisuudessa, ratkaisut venyivät ja kuinka asianomaiset urheilijat, väärin kohdellut lapset ja nuoret, ovat olleet ahdistavassa tilanteessa jo vuosia, eikä sitä tuskaa voi millään oikeuspäätöksillä hyvittää.

Kohu taitoluisteluvalmennuksesta tulee varmasti jäämään esimerkkitapauksena historiaan ja on jo nyt kirvoittanut julkista keskustelua yleisesti

urheilujuniorivalmennuksen metodeista. Nämä keskustelut ja ihmisten esiin tuomat esimerkit, muistot ja kommentit kertovat osaltaan siitä, kuinka juniorivalmentajalla on paljon merkitystä sekä valtaa valmennettaviinsa. Olisi näin ollen perusteetonta väittää, että urheiluvalmentaja voisi kiistää osallisuutensa kasvattajana.

Tässä tutkielmassa pureudun suomalaisten juniorikoripallovalmentajien näkemyksiin roolistaan kasvattajana: millaisista lähtökohdista ja minkälaisilla taustoilla he toimivat, kuinka paljon valmentajat miettivät kasvatustasioita ja minkälaisen merkityksen he niille antavat sekä kuinka paljon kasvatustasit vievät aikaa varsinaiselta urheilemiselta. Oletuksenani on, että useimmilla valmentajilla on ainakin implisiittinen käsitys omasta roolistaan kasvattajina. He toimivat intuition varassa, eivätkä välttämättä pysty eksplikoimaan omia kasvatustasiperiaatteitaan. Lisäksi oletan, että useammille koripallovalmentajille on tärkeämpää joukkueen kuin yksilön kehitys. Tällöin yksilön kehitykseen vaikuttavaa kasvatustyötä ei koeta valmentajan työssä yhtä tärkeäksi, kuin esimerkiksi opettajan työssä.

Tutkielman kohteeksi valitsin nimenomaan koripallovalmentajat, sillä koripallo on ollut oma lajini jo yli kaksikymmentä vuotta. Aloitin pelaamisen alle kouluikäisenä ja peliurani jatkuu yhä aikuisten valtakunnallisella sarjatasolla. Valmentajana aloitin yläkouluiässä ja erotuomarina yliopisto-opiskelun alkuvuosina. Koripallovuosieni aikana olen osallistunut useiden eri seurojen ja Suomen Koripalloliiton toimintaan. Kasvatustieteen opintoihini sisältyvät myös opettajan pedagogiset opinnot. Olen valmentajana, erotuomarina sekä opettajana itse pohtinut paljon kasvatuksen vastuukysymyksiä ja eri roolien hierarkiaa sekä merkitystä kasvattajina.

2 KASVATUSTEOREETTINEN VIITEKEHYS

Kasvatuksen tärkeys kuvastuu jo siihen liitettyjen lukemattomien tieteellisten teorioiden määrässä. Siitä, mitä kasvatusta on ja mitä sillä tarkoitetaan, ei ole olemassa yksiselitteisesti hyväksyttyä määritelmää (Ikonen 2000, 118). Eurooppalaisessa kulttuurissa esimerkiksi antiikissa esiintyi koulukuntia, jotka korostivat filosofien johdolla tapahtuvaa itsekasvatusta. Keskiajalla koulutusvastuu oli ainakin osittain kristillisellä luostarilaitoksella. Koululaitoksen kehittyessä eurooppalaisessa kulttuurissa kehittyi niin sanottu metodin kulttuuri, jossa kasvatusteoriat liittyivät opetusmenetelmiin. Modernin empiiriseen tutkimukseen perustuvat kasvatustiede on tuonut jatkuvasti lisää uusia kasvatusta eri näkökulmista tarkastelevia teorioita. (Saari 2021, 24-25.)

Eri aikoina ja eri kulttuureissa käsitykset kasvatusvastuusta ovat siis vaihdelleet, mutta kaikkina aikoina on sekä kasvatettu että tultu kasvatetuksi (Ikonen 2000, 118). Useimmat kasvatusteoriat tarkastelevat kasvatusvastuuta erityisesti koululaitoksen näkökulmasta. Kuitenkin lähes aina on selkeää, että etenkin pienten lasten ensisijainen kasvatusvastuu on kodilla, useimmiten siis vanhemmilla. Modernissa yhteiskunnassa ydinperheen rajautuessa lähinnä vanhempiin ja lapsiin, seuraavaksi tärkeimpänä kasvattajana

nähdään varhaiskasvattajat sekä koulu, jonka jälkeen tulevat muut lähipiirin ihmiset, muun muassa ystävät ja sukulaiset (Härkönen 2008).

Ihmislapsi syntyy maailmaan avuttomana eikä selviydy ilman muiden huolenpitoa. Lapsen kasvaessa avuntarve muuttaa osin muotoaan, kun kasvatukseen sisältyy enenevässä määrin muutakin kuin elämän ehtojen turvaamista. Kasvattajan tulee tiedostaa kasvatusvastuun kaksitahoisuus: kasvatettavan omaehtoisen kasvun tukeminen ja toisaalta kasvuun, hyvään ohjaaminen. Kasvatus on lapsen ohjaamista riippuvuudesta ja epäitsenäisyydestä kohti vastuun ottamista ja itsenäisyyttä. Tähän päästäkseen hän tarvitsee sosiaalistumista ja sopeutumista elinympäristöönsä. Kasvattajan tärkein tavoite tulisi olla kasvatettavan ohjaaminen kohti sellaista hyvää, joka tukee kasvatettavan kasvua kohti omaa ideaaliaan. Tämän tulisi tapahtua dialogisesti kasvattajan ja kasvatettavan välillä. Kasvattaminen on siis syvästi eettistä toimintaa moraalisen hyvän lisäämiseksi maailmassa. (Värri 2000, 132-140.)

Jotta ilmiöstä voisi puhua ja jotta sitä voisi tutkia, on se jollakin tavalla kuitenkin määriteltävä. Ikonen mukaan kasvatuksen yksi määritelmä voisi olla seuraava:

“Termillä ‘kasvatus’ tarkoitetaan toimintaa ja järjestelyjä... (a) jotka muokkaavat kasvatettavan käsityksiä, toimintaa ja/tai asenteita hyvänä ja/tai hyödyllisenä pidettyyn suuntaan--- ja (b) ---”josta käytetään nimitystä ‘kasvatus’. -- Termin ‘kasvatus’ kaksiosaisella määritelmällä haluan tuoda korostetusti esiin, että kasvatustieteen kannalta tärkein tehtävä ei ehkä olekaan määritellä termiä ‘kasvatus’, vaan se mitä pidämme hyvänä. Vasta ‘hyvä’ muuttaa kasvatuksen käsitteen lihaksi.” (Ikonen 2000, 126-127)

Tähän määritelmään myös tämän tutkielman käsitys kasvatuksesta tukeutuu.

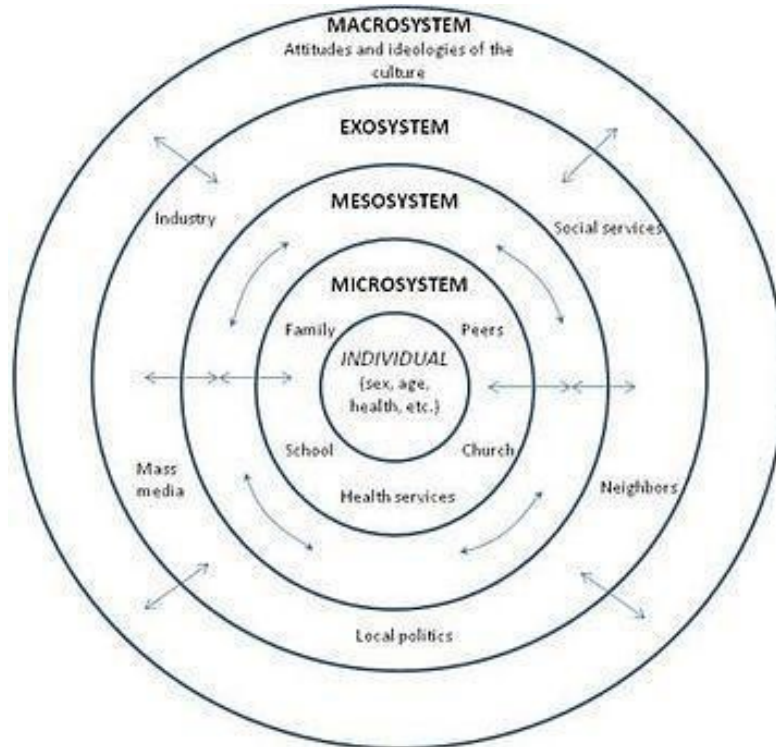
2.1 Bronfenbrenner: ekologisen kehityksen teoria

Urie Bronfenbrenner (1917-2005) oli venäläissyntyinen, Amerikassa elämäntyönsä tehnyt kehityspsykologian tutkija ja asiantuntija (Ceci 2006, 173). Hänen vuonna 1979 julkaistu teoriansa sosiaalisen ympäristön merkityksestä ihmisen kehitykselle on laajalti tunnettu ja arvostettu (Härkönen 2007, 1). Elämäntyönsä Bronfenbrenner teki pääasiallisesti Cornellin yliopistossa Amerikassa. Hän osallistui myös Head Start-ohjelman kehittämiseen. Head Start-ohjelma on Yhdysvaltojen terveysministeriön 1960-luvulla käynnistämä ohjelma, jossa erityishuomio kiinnitetään vähävaraisten lasten ja perheiden kasvuolosuhteiden kehittämiseen. (McWayne, ym. 2012, 864) Tähän projektiin osallistumisen pohjalta Bronfenbrenner kehitti Ekologisen systeemiteoriansa. Bronfenbrennerin teoria on toiminut innoittajana lasten ja perheiden parissa tehtävälle tutkimustyölle ja -suuntauksille ympäri maailmaa (Ceci 2006, 173).

Ekologinen systeemiteoria kuvaa ihmisen elinympäristön vaikutuksia kasvulle ja kehittymiselle. Bronfenbrenner korostaa, että voidakseen ymmärtää ihmisen kasvua, on huomioitava koko häntä ympäröivä ja häneen vaikuttava maailma, ”ekologinen systeemi”. Teoria muutti aikanaan kehityspsykologisen tutkimuksen suuntaa merkittävästi, kun yksilön ulkopuolisten (elinympäristö) tekijöiden vaikutuksia alettiin huomioida ja tutkia enemmän, aiemman tutkimuksen ollessa painottunut pääasiallisesti vain yksilön sisäisiin tekijöihin. Myöhemmin Bronfenbrenner liitti mukaan näkökulmia myös biologisten sekä geneettisten tekijöiden vaikutuksista yksilökehitykseen ja nimesi teorian bioekologiseksi systeemiteoriaksi. Teoriaa voidaan pitää myös sosiaalistumisteorian, koska kyse on nimenomaan ihmisen kehittymisestä yhteiskunnan kokonaisvaltaiseksi jäseneksi. Bronfenbrennerin tutkimustyö on toiminut pohjana monille muille kehityspsykologian teorioille ja tutkijoille. (Härkönen 2008)

Bronfenbrennerin oman määritelmän mukaan: "Ihmisen kehityksen ekologiassa tutkitaan tieteellisesti koko elinajan tapahtuvaa aktiivisen, kasvavan ihmisen ja hänen välittömien elinympäristöjensä muuttuvien ominaisuuksien välistä asteittaista, keskinäistä sopeutumista, johon vaikuttavat myös näiden ympäristöjen väliset suhteet ja laajemmat kontekstit, joihin ympäristöt sisältyvät.". (Vasta 2002, 222) Henkilöiden ja ympäristötekijöiden välistä vuorovaikutussuhdetta kuvataan teoriassa neljän sisäkkäisen kehän (systeemin) avulla, joita ovat: mikrosysteemi – mesosysteemi – eksosysteemi –

makrosysteemi (Kuva 1). Myöhemmin Bronfenbrenner lisäsi teoriaansa vielä viidennen aikaa kuvaavan systeemin, kronosysteemin. (Härkönen 2007, 13)



Kuva 1. Ekologinen systeemiteoria. Hchokr 2020.

Mikrosysteemi sisältää yksilön lähiympäristön, tahot joihin hän on suorassa kontaktissa ja joihin vuorovaikutussuhteet ovat dyadisia: taho vaikuttaa yksilöön, mutta myös yksilöllä on vaikutusta niihin. Esimerkkejä tällaisista tahoista ovat muun muassa koti, koulu, kaverit ja harrastusryhmät. Mesosysteemi taas on eri mikrosysteemien vuorovaikutusta keskenään, esimerkiksi kodin ja koulun tai kodin ja harrastusryhmän välistä vuorovaikutusta. Bronfenbrenner (2002, 264) itse kuvaa mesosysteemiä mikrojärjestelmien järjestelmäksi. Mesosysteemien vaikutus yksilöön näkyy erityisesti vaikutuksessa sosiaalistumiseen: toimivatko eri mikrosysteemit keskenään harmonisesti vai esiintyykö niiden välillä ristiriitaisuuksia, jolloin vaikutukset yksilön kasvuun ja kehitykseen voivat olla ainakin hetkellisesti haitallisia ja sosiaalistuminen yhteiskuntaan mutkistua. (Härkönen 2008)

Eksosysteemi käsittää sellaisten kahden tai useamman ympäristön välisiä vuorovaikutussuhteita sekä yhteyksiä, joista toiseen tai ei yhteenkään yksilö ei ole osallisena. Esimerkiksi lapselle eksosysteemi on kodin ja vanhemman työpaikan välinen suhde, sillä työpaikkaan lapsi ei ole osallinen, mutta vanhemman työllä voi olla ja todennäköisesti onkin vaikutuksia hänen mikroympäristöönsä. (Härkönen 2007, 11) Tai kuten tässä tutkielmassa tutkittavassa koripallomaailmassa, eksosysteemi voi olla esimerkiksi urheiluseuran ja urheilujoukkueen välinen suhde, tai lajiliiton ja urheiluseuran välinen suhde: molemmissa voidaan tehdä päätöksiä, jotka vaikuttavat kehittyvän yksilön elinympäristöön. Esimerkiksi urheiluseurassa voidaan tehdä linjaus keskittyä pelkästään kilpaurheilutoimintaan, jolloin pelaajien on punnittava halukkuuttaan sitoutua kilpaurheilutavoitteilla määritellyyn toimintaan. Vähemmän kilpailullista tai sitoutumista vaativaa toimintaa toivovat pelaajat joutuvat tällöin todennäköisesti punnitsemaan urheiluseuran vaihtamisen, urheilulajin vaihtamisen tai urheiluharrastuksen lopettamisen välillä.

Makrosysteemi on kehien uloin, vailla tarkkoja raameja oleva kerros, joka kattaa sisäänsä kaikki muut kehät. Makrosysteemi on sosio-kulttuurinen konteksti, sisältäen yhteiskunnallisen ajan, kulttuurin ja prosessit, joissa yksilö elää (Puroila & Karila 2001, 224). Sen vaikutus nousee parhaiten näkyviin verrattaessa kahta erilaisessa yhteiskunnassa elävää yksilöä, kuten Bronfenbrenner itse teki 50- ja 60-lukujen Neuvostoliiton ja Kiinan matkojensa innoittamana, josta syntyi teos *Two worlds of Childhood*. Teos kuvaa kahdessa erilaisessa yhteiskunnassa elävien lasten sosiaalistumisprosessia, liittymistä yhteiskunnan jäseniksi. (Härkönen 2008). *Kuva 1* on lisätty havainnollistamaan kehiiä sekä niiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja niissä tapahtuvia prosesseja. Kuvasta puuttuu Bronfenbrennerin myöhemmin teoriaansa lisäämä kronosysteemi, joka kuvaa ulkoisissa ympäristöissä tapahtuvaa ajallista kehitystä, evoluutiota, muutosta. Erilaisissa malleissa kronosysteemi kattaa sosiohistoriallisia muutoksia, elämänkaarentapahtumia ja elämän siirtymävaiheita.

Ekologinen systeemiteoria on kehitysteoria, jonka avulla voidaan mallintaa erilaisten ympäristöjen suhteita, prosesseja sekä vaikutuksia suhteessa yksilöön. Vaikka teoria ei ole suora kasvatusteoria, käytetään sitä kasvatuksen vaikutusten ymmärtämiseen. (Härkönen 2008) Kasvatuksen keskeinen tavoite on lapsen sosiaalistaminen osaksi yhteiskuntaa. Bronfenbrennerin teoria sopii selittämään tätä hyvin. (Saarinen, Ruoppila ja Korkiakangas 1994, 88.)

Urheiluharrastuspiirien ja ennen kaikkea urheiluvalmentajien merkitystä kasvattajina on tutkittu vähän suhteessa esimerkiksi kodin ja koulun tai kodin ja päiväkodin suhteita tutkiviin tutkimuksiin. Etenkin nuoret viettävät usein jo merkittävän osan vapaa-ajastaan muualla kuin kodin piirissä, jolloin on mielestäni perusteltua syventyä näiden kodin ja koulun ulkopuolisten tahojen kasvatusroolin tutkimiseen. Erityisesti kilpaurheilivat nuoret viettävät tuntimäärällisesti harrastuksensa parissa aikaa jo yhtä paljon kuin koulussa ja kun tämä ajankäyttö yhdistetään useasti vielä vahvaan mielenkiintoon sekä motivaatioon, olisi kummallista, mikäli ihmissuhde pelaajan ja valmentajan välillä ei muodostuisi merkittäväksi.

2.2 Dweck: kasvun vai muuttumattomuuden asenne

Yhdysvaltalainen Stanfordin yliopiston psykologian professori Carol Dweck on vuosikymmeniä jatkuneissa tutkimuksissaan tutkinut erityisesti lasten ja nuorten lahjakkuutta sekä suhtautumista oppimiseen ja kehittymiseen. Hän havaitsi tutkimuksissaan kahdenlaisia oppimisasenteita: osalla oppijoista on kasvun asenne (*growth mindset*) ja toisilla muuttumattomuuden asenne (*fixed mindset*). (Blackwell, Trzesniewski & Dweck, 2007, 247.)

Kasvun asenteen omaavilla oppijoilla todettiin enemmän sinnikkyyttä haasteiden edessä ja he ymmärsivät työnannon merkityksen tulosten saannille sekä kokivat suurempaa oppimisen iloa (Yeager & Dweck, 2020, 2). He kykenivät myös vastaanottamaan kritiikkiä ja palautetta niin, että se johti muutokseen heidän työskentelyssään, koska palautteen ei koettu kohdistuvan henkilöön vaan oppimisprosessiin. Kasvun asenteen omaavat eivät koe muita kanssaoppijoita itselleen uhaksi, koska he näkevät oppimisen henkilökohtaisena prosessina eikä staattisena lahjakkuutena. Muiden onnistumiset voivat vaikuttaa positiivisesti heidän omaan työskentelyynsä. (Romero, Master, Paunesku, Dweck & Gross, 2014, 5-6.)

Muuttumattomuuden asenteen omaavat oppijat kokevat älykkyyden synnynnäiseksi ja pysyväksi ominaisuudeksi, jolloin käsitys työnannon merkityksestä oppimisprosessissa jää

vähäisemmäksi. He kokevat epäonnistumiset ja palautteen itsetuntoa haavoittavina, koska niiden koetaan kohdistuvan omaan persoonaan ja he ajattelevat olevansa kykenemättömiä muuttumaan. Tämän takia he välttelevät haasteisiin tarttumista, koska ne ovat uhka minuudelle. Lahjakkuuden kokeminen muuttumattomana ominaisuutena aiheuttaa sen, että muiden onnistuminen ja oma epäonnistuminen ovat merkkejä omasta puutteellisuudesta. Tällainen ajattelu rajoittaa heidän menestymisen mahdollisuuksiaan. (Romero, Master, Paunesku, Dweck & Gross, 2014, 6-8.)

Asenteet oppimista kohtaan syntyvät jo varhaisessa kasvuympäristössä saadun palautteen seurauksena: oppiiko lapsi olevansa hyvä, älykäs ja lahjakas luonnostaan vai korostuuko toiminnan ja ponnistelun merkitys. (Blackwell, Trzesniewski & Dweck, 2007, 247.) Urheiluympäristössä taitojen oppimisen, kasvun ja kehityksen rooli on korostuneessa asemassa, joten urheilijan oppimisasenteella on iso vaikutus; Harva jaksaa jatkaa harrastamista, jos kokee omat kykynsä muuttumattomina ja tullaan tilanteeseen, jossa omat tämänhetkiset taidot eivät enää riitä. Valmentajalta saatu palaute on oleellista urheilijan kehityksessä. Siksi valmentajan omalla oppimiskäsityksellä on iso vaikutus hänen antamansa palautteen sisältöön, kumpaa asennetta hän oppijoissaan tukee. Tämän tutkielman valmentajien valmennusryhmissä nuoret ovat iässä, jossa oma identiteetti muotoutuu ja alkaa irtautuminen omista vanhemmista ja toisaalta vertaisten merkitys ja vertailu ikätovereihin kasvaa. Näin on mahdollista joko tukea tai tuoda muutoksia aiemman kasvuympäristön luomiin asenteisiin.

3 URHEILU KASVATUSYMPÄRISTÖNÄ

Urheilu ympäristönä tarjoaa erinomaisia kasvatustilanteita (Liukkonen 1990, 48). Joka päivä ollaan tekemisissä niin henkisen kuin fyysisen puolen tekijöiden kanssa: miten suhtautuu onnistumiseen ja epäonnistumiseen, voittamiseen ja häviämiseen, sekä oppimiseen, tai konkreettisemmin kuinka pitää huolta omasta hyvinvoinnistaan eli ravinnosta, levosta ja hygieniasta. Lajit poikkeavat toki toisistaan, mutta oli sitten yksilö- tai joukkueurheilija, suhde valmentajaan muodostuu vääjäämättä kiinteäksi ja valmentaja on lähes poikkeuksetta lapsille auktoriteetti. Joillekin lapsille ja nuorille valmentajasta voi tulla se erityinen, läheinen ja luotettava aikuinen, jolle voi ja haluaa puhua monenlaisista aiheista. (Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016, 32-33) Näin ollen olemassa on otolliset valmiudet siihen, että myös valmentajien ja vanhempien välillä voitaisiin opettajien sekä varhaiskasvattajien tapaan puhua kasvatuskumppanuudesta.

3.1 Urheiluseurat Suomessa

Urheilu on ylivoimaisesti suosituin lasten ja nuorten harrastus. Organisoitu urheilutoiminta liikuttaa 43 % nuorisosta vuosittain, huippuiän ollessa 11-vuotiailla. Järjestettyä toimintaa löytyy myös yhä nuoremmille, jopa 3-5-vuotiaille. Toiminta on myös monimuotoistunut ihmisten toiveiden ja tarpeiden lisääntyessä, eri motiivein toimivia ryhmiä sekä erilaisia erityisryhmiä löytyy runsaasti etenkin isommista kaupungeista. Urheiluseuroista ei ole olemassa selkeää tai kattavaa yhdistysrekisteriä, mutta eri lähteitä arvioimalla on esitetty, että Suomessa on noin 15 000 urheiluseuraa, joiden lisäksi on erilaisia muita liikuntaa toteuttavia tahoja. (Mäenpää & Korkatti 2012, 7,16.)

2010-luvun urheiluseurat elävät osaltaan murroksen aikaa. Siinä missä aiemmin kansallista urheilua seurattiin vahvasti ja urheiluseuroilla oli vahva vaikutus paikkakuntien identiteettiin sekä poliittista merkitystä, on suunta kääntynyt kansainvälisemmäksi, poliittinen merkitys irtautunut ja seurat keskittyvät enenevässä määrin vain urheiluun. Myös isot yleisseurat ovat vähentyneet tai yhteistyö seuran eri jaostojen välillä on monesti käytännön tasolla hyvin vähäistä. Teknologia- ja mediakehityksen myötä monessa suomalaisessa kodissa seurataan esimerkiksi Valioliigaa, Mestarien liigaa, NBA:ta ja NHL:ää sen sijaan, että seurattaisiin Veikkaus-, Jääkiekon SM- ja Korisliigaa. Nuoriso tunnistaa joukon eri lajien kansainvälisiä huippunimiä ja fanituksen kohteetkin löytyvät yleensä kansainvälisiltä kentiltä. Moni ei kuitenkaan osaa nimetä esimerkiksi oman lajinsa kotimaisia huippunimiä, etenkin naisten puolelta. Myöskin kansallisten pelien livekatsominen on junioreiden osalta vähentynyt, kun kansainväliset huippusarjat tai pelkät tähtihetket omista idoleista ovat vain muutaman klikkauksen päässä. (Koski, Laine & Matilainen 2016, 51-55)

Elintason nousun myötä myös elämisen kustannukset ovat nousseet 2000-luvulla. Suomessa polarisaatiopuhe näkyy urheilun parissa keskusteltaessa liikuntaharrastusten kustannuksista, jotka muun elinkulujen ohella ovat viime vuosina nousseet. Urheilusta on muodostumassa varakkaiden etuus ja urheiluseuroja on jakautunut sosioekonomisen taustan perusteella. Kansallisessa Liitu2019-tutkimuksessa P.Koski ja M. Hirvensalo toteavat harrastuskustannukset kolmanneksi suurimmaksi esteeksi lasten ja nuorten harrastamiselle (Koski & Hirvensalo 2019, 70.). Liikuntaa ei näin välttämättä nähdä

investointina tulevaisuuteen, vaan sitä tarkastellaan osto- ja palvelunäkökulmasta: minä maksan tästä palvelusta, jolloin minun tulee saada rahoilleni tiettyä vastinetta. Lisäksi kilpaurheilu alkaa nykyään yhä nuorempien lasten keskuudessa, jolloin vanhemman kukkarolla käydään jo lähes heti lajin alkutaipaleelta lähtien. (Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016, 27-29) Raha näkyy myös urheilun tuloksissa: varakkaammilla seuroilla on varaa panostaa harjoitteluolosuhteisiin sekä valmennukseen palkkaamalla koko- tai osa-aikaisia ammattivalmentajia vapaaehtoisten tai oman toimen ohella valmentavien sijaan, mikä nostaa laatua ja laadun myötä seuraa myös tuloksia. Tulos taas nostaa mainetta ja kiinnostusta, mikä tuo lisää maksajia.

3.1.1 Kasvatuskumppanuuden luominen urheiluympäristössä

Urheilun ja liikunnan maailmassa kasvatuskumppanuus valmentajien ja vanhempien välillä on kuitenkin erilainen kuin esimerkiksi koulumaailmassa. Tämä johtuu ennen kaikkea luonne-erosta näiden kahden maailman välillä: koulumaailma mielletään velvollisuudeksi, oppivelvollisuuslaki määrää Suomessa jokaista suorittamaan vähintäänkin peruskoulun. Sen sijaan urheilu perustuu täysin vapaaehtoisuuteen, ketään ei voida pakottaa liikkumaan. Jokaisella vanhemmalla itsellään on myös vahva kokemuspohja koulumaailmasta. On taas täysin mahdollista, että lapsi valitsee vanhemmilleen täysin tuntemattoman liikuntalajin tai vanhemmat eivät ole koskaan itse harrastaneet liikuntaa, ainakaan sitoutuneesti urheiluseurassa tai -järjestössä. Liitu 2016-tutkimustulosten mukaan lasten kokema vanhempien tuki liikuntaharrastukselle on lisääntynyt, mutta tuki on koettu enemmän välineelliseksi kuin osallistuvaksi (Palomäki, Mehtälä, Huotari & Kokko 2016, 42-43).

Mikäli vanhemmat eivät tiedä seuratoiminnasta riittävästi, heillä voi olla hyvinkin vaihtelevia ja ristiriitaisia käsityksiä, ajatuksia ja toiveita sen suhteen, miten paljon, missä aiheissa ja millä tavoin valmentajien tulisi osallistua kasvatukseen. Toisaalta juuri vapaaehtoisuus luo positiivisia mahdollisuuksia hyvään kasvattamiseen, koska vapaaehtoisuuden myötä lapset osallistuvat toimintaan mielellään ja ovat näin olleen vastaanottavaisempia kasvattajalta eli tässä tapauksessa valmentajalta tulevien viestien suuntaan (Liukkonen 1990, 47).

Vaikka olosuhteet kasvatussuhteen syntymiselle voisivat urheiluharrastuksen ympäristössä olla esimerkiksi kouluympäristöä otollisemmat, harrastuksen vapaaehtoisen luonteen vuoksi vanhemmat saattavat olla haluttomampia luomaan kasvatuskumppanuutta valmentaja kanssa. Harrastus saatetaan mieltää lapsen omaksi jutuksi tai ajaksi, jolloin vanhemmalla on omaa aikaa. Harrastuspiireissä ei myöskään ole normia siitä, että vanhempien kuuluisi osallistua kasvatuksellisiin keskusteluihin valmentajien kanssa, kuten koulussa esimerkiksi vanhempainvarit. Opetushallituksen verkkosivustolla todetaan: "Perusopetuksessa tehdään yhteistyötä oppilaan huoltajien kanssa. Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämässä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria." (OPH 2021)

Yhteistyö ja keskustelu ovat tärkeitä etenkin siitä näkökulmasta, että monet lapset saattavat olla hyvin erilaisia kodin ulkopuolella, jolloin vanhemmilla ei välttämättä ole käsitystä siitä, millainen heidän lapsensa on ryhmässä. Asema joukkueessa voi olla myös täysin erilainen kuin esimerkiksi sisarusparvessa tai koululuokassa. Vastaavasti valmentaja voi vanhempien kautta oppia tuntemaan lapsen persoonaa ja taustaa, jotka vaikuttavat hänen liikunnallisiin suorituksiinsa sekä kasvuunsa ja kehitykseensä. Lisäksi urheilun näkökulmasta valmentajilla on monesti sellaista tietoa, jota on hyvä välittää koteihin, sillä vaikkapa ruokailuun tai varusteisiin liittyvät valinnat ja hankinnat ovat monesti vanhempien hallinnassa.

3.1.2 Urheiluvalmentajat Suomessa

Suomalaiset tunnetaan urheilukansana, mutta urheiluvalmennuksen ammatillinen arvostus on sen pitkään historiaan nähden ollut vuosikausia erityisen alhainen. Vertaillen, kouluinstituutiolla on suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin merkittävä auktoriteettiasema: Opettajat ovat korkealle arvostettu ammattiryhmä ja suomalainen opettajankoulutus on kansainvälisesti huippuluokkaa. (SK 2018 & OECD 2020.) Tätä taustaa vasten opettajien asiantuntijuus nauttii suurta luottamusta. Urheilumaailmassa tilanne on hyvin toisenlainen toiminnan perustuessa pitkälti edelleen vapaaehtoistoiminnan varaan ja oman toimen ohella toimiviin valmentajiin.

Keskimääräisesti suomalainen viettää aikaansa koulussa/opintojen parissa 12-20 vuotta elämästään ja koulutus nähdään työelämän muuttuneesta luonteesta huolimatta voimakkaasti tulevaisuuteen vaikuttavana tekijänä. Kärjistäen voisi sanoa, että ilman koulutusta ei pääse töihin ja yhteiskunnan toimivuuden kannalta työtä tekevät kansalaiset ovat välttämättömyys. Kuitenkin töitä voivat tehdä vain terveet kansalaiset ja tässä liikunnalla ja urheilulla on iso merkitys. Lapsuus- ja nuoruusiän liikunnan on todettu lisäävän todennäköisyyttä liikuntaharrastuksille myös aikuisena (Fogelholm 2011.) ja aikuisiän liikunnan vähentävän pitkäaikaissairauksien sekä ylipainon riskiä. Lasten ja nuorten liikunnalla on siis kauaskantoisia yhteiskunnallisia vaikutuksia, mutta sen tuottajilla, pääasiallisesti siis liikunnan ammattilaisilla, on kuitenkin harvoin samankaltaista arvostusta, asiantuntija-asemaa tai vaikutusta kasvattajiin tai kasvatettaviin kuin esimerkiksi terveysalan ammattilaisilla sekä opetushenkilöstöllä. Elävässä arjessa on usein täysin eri asia, kun urheiluvalmentaja neuvoo noudattamaan esimerkiksi terveyssuositusten mukaista ateriarytmiä, kuin mikäli samat neuvot tulevat lääkäriltä. (Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016, 33 -34.)

Urheiluvalmennus Suomessa on vasta 2000-luvulla alkanut kivuta niin sanottujen vakavasti otettavien ammattien listalle. Suomalaisen urheilun historiassa urheilua ja vielä enemmän valmennusta on pidetty aina enemmän tai vähemmän puuhasteluna eikä leipää pöytään tuovana toimintana. 2000-luvun puolelle tultaessa tilanne on kohentunut ensin miesurheilijoiden ja sittemmin -valmentajien joukossa ja pikkuhiljaa urheilu on tullut realistiseksi ammattivaihtoehdoksi myös naisille, mutta naisammattivalmentajien polku on erityisesti palloilulajeissa vielä hyvin alkutekijöissään. 2013 Suomessa toimi noin 90 000 liikunnan parissa työskentelevää ohjaajaa ja valmentajaa (Kaski 2013, 15).

Tällä hetkellä suomalaiset urheiluseurat työllistävät arviolta 3500 toimijaa, kun taas vapaaehtoisten toimijoiden määrä on 500 000. Nämä luvut kattavat paljon muutakin kuin valmentajat (esim. toiminnanjohtajat, valmennuspäälliköt, managerit, toimitsijat tai muut talkootyöläiset), mutta luku on suuntaa antava siihen, kuinka paljon urheiluseurojen olemassaolo perustuu vapaaehtoistoimintaan ammattitoimijuuden sijaan. Päätoimisten työntekijöiden kasvun urheiluseuroissa on arvioitu olevan 5-10 % vuodessa. (Mäenpää & Korkatti 2012, 9.)

Opetushallitus on määritellyt liikunnan ja valmennuksen ammattitutkinnon perusteet (OPH 2018). Käytännössä valmennusoppia Suomessa saa niin yliopisto- ja ammattikorkeakoulu- kuin ammattiopistotasolla. Lisäksi esimerkiksi personal trainer -koulutusta tarjoavat monet yksityiset kouluttajat. Muodollisen koulutuksen lisäksi lajiliitot tarjoavat vaihtelevasti koulutusta oman lajinsa puitteissa. Eri lajien keskuudessa vaihtelee suuresti, millaista ja kuinka paljon koulutusta on tarjolla tai missä määrin sitä toimijoilta vaaditaan.

3.2 Juniorikoripallo ja -valmennus Suomessa

Koripalloseuroja on Suomessa yli 100 (Suomen Koripalloliitto, 2021), joista suurimmalla osalla on toimintaa juniori-ikäisille. Tarkkoja lukuja koripalloylentajien määrästä on vaikea antaa, sillä valmentajakoulutuksen suorittaneiden rekistereissä on päällekkäisyyksiä eikä niistä näe mahdollisten lopettaneiden määrää. Lisäksi mukana on suuri määrä toimijoita, jotka eivät ole liiton koulutuksia suorittaneet. Suuntaa antavina lukuina voidaan kuitenkin mainita, että tällä hetkellä voimassa olevan A-lisenssin omaa noin 170 valmentajaa ja B-lisenssin (Tason II -koulutuksen) suorittaa vuosittain noin 30 uutta valmentajaa (Suomen Koripalloliitto, 2021). Käytännössä Suomessa kaikki päätoimiset tai osa-aikaiset valmentajat ovat vähintään A-lisenssin suorittaneita ja heistä pääosa toimii aikuisten kilpakoripallon parissa ja muut maajoukkue toiminnassa ja/tai suurimmissa junioriseuroissa.

Suomen Koripalloliitto uudisti valmentajakoulutusjärjestelmänsä ottamalla toimikaudelle 2012-2013 käyttöön sarjakohtaiset koulutustasovaatimukset koskien niin aikuisten kuin nuorten sarjoja (Suomen Koripalloliitto 2021). Uudistukseen kuului myös saavutetun koulutustason ylläpitäminen täydennyskoulutuksella. Koulutus uudistuksella on onnistuttu sekä nostamaan valmennuksen laatua että parantamaan valmentajien asemaa. Uudistus toi mukanaan kuitenkin sen, että jo pitkäänkin mukana olleet valmentajat ottivat osaa virallisiin koulutuksiin uusien tulokkaiden ohella, jolloin rekistereistä on mahdoton mitata, paljonko uusia valmentajia olisi tullut mukaan toimintaan. Koripalloliitto ei myöskään vaadi vaan ainoastaan vahvasti suosittelua valmentajakoulutusta nuorimmissa ikäluokissa valmentaville (Suomen Koripalloliitto 2021). Koulutuksen hankkiminen jää siis seurojen ja toimijoiden omalle vastuulle. Lisäksi monessa seurassa sama valmentaja saattaa olla osallisena useamman ryhmän

valmennuksessa, etenkin mikäli kyseessä on palkattu (päätoiminen tai osa-aikainen) valmentaja.

Suomen Koripalloliitto ohjeistaa nettisivuillaan valmentajia kasvun ohjaukseen liittyen seuraavasti: *“Koripalloharrastus voi merkittävästi myötävaikuttaa lapsen sosiaaliseen ja persoonalliseen kehittymiseen. Avaintekijöitä kasvun ohjauksessa ovat ryhmään tai joukkueeseen sitoutuminen, pitkäjänteisyys, toisten huomioiminen, kyky toimia ryhmässä, sääntöjen ja vastustajien kunnioittaminen, kyky oppia kilpailemaan, keskittymiskyvyn paraneminen, onnistumisten ja epäonnistumisten kohtaaminen sekä itsetuntemuksen ja itseluottamuksen parantuminen.”* (Suomen Koripalloliitto 2021) Tämä viestii lajiliitolta vahvaa kannanottoa valmentajien kasvatuksellisen vastuun puolesta.

3.2.1 Suomen Koripalloliiton valmentajakoulutusjärjestelmä

Suomen Koripalloliitto tarjoaa valmentajilleen koulutusta neliportaiselle koulutuspolulle, jonka lisäksi vuosittain järjestetään erilaisia valmennukseen liittyviä seminaareja tai klinikkamuotoisia koulutustilaisuuksia. Alla olevassa kuvassa on kuvattuna valmentajan koulutuspolkua (kuva 2). 0- ja I-tason koulutuksia järjestetään vuosittain maksuttomina useammalla eri paikkakunnilla. 0-taso on aloittelevan ohjaajan yhden illan koulutustilaisuus, johon voi osallistua jo ennen ohjaustoiminnan aloittamista. I-taso koostuu kolmesta lähijaksosta sekä yhdestä valinnaisesta lisäkurssista. I-tasolle tulijoiden suositellaan hankkineen jo jonkin verran ohjaajakokemusta. II-tason koulutusta järjestetään kahdesti vuodessa maksullisena. Sen suorittaminen oikeuttaa valmentajan B-lisenssiin, jolloin hänellä on oikeus valmentaa vastuovalmentajana junioreiden valtakunnallisissa SM-sarjoissa sekä aikuisten 1-divisioonassa. Kolmas porras on nimeltään *Huippukoripallovalmentajatutkinto* (HKVT), joka oikeuttaa A-lisenssiin ja näin ollen toimimaan vastuovalmentajana aikuisten valtakunnallisilla SM-tasoilla. (Suomen Koripalloliitto 2021)



Kuva 2. Suomen Koripalloliiton valmentajakoulutusjärjestelmä (SKP 2021)

Koripalloliiton tarjoamien koulutusten jälkeen on mahdollista suorittaa 4-tason koulutus eli valmentajanammattitutkinto institutionaalisesti urheiluopistossa tai korkeakoulussa. Lisäksi on kansainvälisen koripalloliitto FIBA:n järjestämä koulutus, jonne Suomen koripalloliitto valitsee muutaman koulutettavan HKVT:n suorittaneiden valmentajien joukosta. Tämä oikeuttaa valmentamiseen kansainvälisillä tasoilla, eli koulutuksen suorittaneet henkilöt voivat toimia maajoukkueryhmien päävalmentajina. A- ja B-tason sekä FIBA:n koulutuslisenssit tulee päivittää kolmen vuoden välein.

3.2.2 Koripallovalmentajan resurssit, rooli ja asema

Keskimääräisesti koripallojuniorijoukkueessa optimaalinen määrä valmentajia olisi pelaajamäärästä riippuen 2-4 valmentajaa. Tyypillisesti joukkueeseen kuuluu päävalmentaja, 1-2 apuvalmentajaa sekä mahdollinen erillinen fysiikkavalmentaja. Valmentajaresurssien puute seuroissa on kuitenkin merkittävä ja käytännössä monet päävalmentajat vastaavat lajivalmennuksen lisäksi itse myös muista osa-alueista, kuten fysiikkavalmennus, henkinen valmennus ja videovalmennus.

Kuten aiemmin luvuissa 3.2 ja 3.2.1 todetaan, Suomen Koripalloliitto tavoittelee ja kannustaa valmentajia kouluttautumaan. Aiheellisesti voidaan olettaa ammattivalmentajien olevan halukkaita kouluttautumaan ja työnantajien (tässä seurojen) tukemaan tai jopa edellyttämään tätä. Kouluttautuessa tyypillisesti myös vastikkeellisuus nousee: Seurat odottavat koulutetulta valmentajalta enemmän sitoutumista ja panostusta. Vastaavasti koulutettu valmentaja haluaa osaamistaan vastaavan tunnustuksen tekemästään työstä.

Valtaosa koripallovalmentajista ei kuitenkaan ole palkattuja, vaan he toimivat oman toimen ohella. Vain harvalla koripalloseuralla Suomessa on palkattuja valmentajia juniorityössä, etenkin kokoaikaisina. Palkatun henkilön toimenkuvaan kuuluu monesti paljon muutakin kuin pelkkää valmennusta, esimerkiksi valmennuspäällikön, toiminnanjohtajan tai seuran hallinnollista työtä. Oman toimen ohella valmentavat voivat saada jonkinlaista kulukorvausta tai toimia jopa täysin vapaaehtoisina. Heidän resurssinsa ajankäytön sekä voimavarojen suhteen voivat erota merkittävästi toisistaan. Kouluttautumiseen vaikuttaa siis sekä yksilön kyky ja halukkuus sitoutua sekä seuran mahdollisuus kustantaa valmentajilleen ylempien tasojen valmennuskoulutusta (Tasot II-IV).

Seuravalmentajien ryhmä on hyvin heterogeeninen joukko erilaisia toimijoita. Moni pelaaja päätyy peliuransa loppupuolella valmentajaksi. Juniorivalmennuksessa on mukana huoltajia, joiden oma lapsi aloittaa harrastuksen, mutta joilla itsellään ei ole kokemusta lajista. Valmentajat ovat siis toiminnassa mukana hyvin moninaisin taustoin ja taidoin. Verrattuna opettajiin, valmentajilla ei ole samanlaista suhteellisen yhtenäistä kasvatuksellista ja pedagogista näkemystä. Valmentajan kasvatusasenne ei välttämättä perustu kasvatustieteelliseen tai kehityspsykologiseen tietoon. Joillakin ei kenties ole tietoisesti valittua kasvatusasennetta lainkaan.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämä tutkielma selvittää suomalaisten juniorikoripallovalmentajien ajatuksia sekä näkemyksiä valmennustyön kasvatuksellisesta puolesta. Teemahaastattelun kautta pureudutaan heidän kokemuksiinsa siitä, kuinka suuren osan kasvatustehtävien toteuttaminen vie valmennustyöstä ja minkälaisena he näkevät oman roolinsa lasten ja nuorten kasvattajina. Tutkimusjoukko rajataan valmentajiin, joiden haastatteluajankohtana valmennettavat olivat syntyneet vuosina 2001-2004 (U16/U14-ikäisiä koripallojoukkueittain) eli olivat alakoulun vanhimpia tai yläkouluiässä. Tämän ikäiset lapset ovat siinä kehitysvaiheessa, että vertaiset alkavat olla suuremmassa roolissa ja oman itsensä etsiminen sekä omista vanhemmista irtautuminen on juuri alkamassa. Tässä kehitysvaiheessa myös elämän muut tärkeät aikuiset, kuten tässä valmentajat, voivat nousta merkittävään rooliin lapsen elämässä.

Keskeisiksi tutkimuskysymyksiksi tutkielmaan valikoituivat seuraavat:

- Kuinka suuren osan kasvatustyö vie valmennustyöstä?
- Millaisena valmentaja kokee kasvatust vastuun?
- Millaista kasvatustyötä valmentajat tekevät eniten

Kahdella ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä on tarkoitus selvittää valmentajien käsitystä omasta roolistaan kasvattajana; kuinka suurena tai pienenä he oman roolinsa kokevat ja kuinka he sijoittavat oman roolinsa suhteessa muihin kasvatustoimijoihin; Sijoittuuko valmentaja kasvattajana Bronfenbrennerin teorian mukaisesti mikro- vai eksotasolle? Kolmannella tutkimuskysymyksellä etsitään Dweckin oppimisasenneteoriaan pohjautuen valmentajien tekemän kasvatustyön määrää ja luonnetta sekä ajan jakautumista tehtävien välillä; Ymmärtääkö valmentaja osallisuutensa sekä vaikutusmahdollisuutensa urheilijan kasvuprosessissa? Välittyykö valmentajan toiminnasta urheilijalle ajatus taidoista pysyvinä vai kehitettävinä ominaisuuksina?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tiedonhankintamenetelmä

Tutkimuksen tarkoituksena on syventyä koripallovalmentajien käsityksiin omasta roolistaan kasvattajina. Tarkoituksena on selvittää, miten he kuvaavat kasvatustehtäviään ja millaisia merkityksiä he niille antavat sekä paljonko kasvatustyö vie heiltä aikaa suhteessa muuhun toimintaan.

Tutkimusaineisto hankittiin strukturoidulla teemahaastattelulla (liite 1). Haastattelu valikoitui tutkimusmenetelmäksi, koska se osallistaa tutkittavia ja näin heidän näkökulmansa tulee esille moninaisemmin. (Eskola & Suoranta 1998, 16-17) Haastattelun keskusteleva luonne sopii myös virittelemään ajatuksia aiheeseen liittyen paremmin kuin kysely, koska kyselylomaketta täytettäessä ei voida vaikuttaa siihen, kuinka keskittyneesti, huolellisesti tai missä mielentilassa vastaajat siihen paneutuvat. Haastatteluajankohdat oli mahdollista valikoida niin, että haastateltavat kokivat ne itselleen optimaalisiksi.

Haastattelurunko koostui neljästä eri osiosta: *taustatiedot*, *valmennustilanne*, *ajatukset kasvatuksesta* sekä *yhteistyö vanhempien kanssa*. *Taustatiedoissa* selvitettiin haastateltavien ikää, sukupuolta, omien lasten määrää, koulutus- ja työtaustaa sekä kokemusta sekä koulutusta lajin parissa. Näillä tekijöillä ajateltiin olevan mahdollista merkitystä sille, kuinka haastateltavat näkevät roolinsa kasvattajina ja toisaalta kasvatuksen suhteessa liikuntaan ja lajiin eli tässä koripalloon. *Valmennustilanne*-osiossa tarkasteltiin haastateltavien sen hetkistä valmennustilannetta, eli minkä ikäisten pelaajien kanssa he toimivat ja joukkueen pelaaja-, valmentaja- sekä tapahtumamääriä. Lisäksi tiedusteltiin ylipäätään harrastukseen kuluvaan aikaan ja eriteltiin, mihin kaikkeen aikaan kului. *Ajatuksia kasvatuksesta*- sekä *yhteistyö vanhempien kanssa* -osiot syventyivät vastaamaan tutkimuskysymyksiin eli selvittämään haastateltujen kokemusta roolistaan kasvattajina ja tekemänsä kasvatustyön laatua sekä määrää.

5.2 Aineiston keruu

Tutkimusmateriaalin keruu alkoi haastateltavien valikoinnilla sekä haastattelupyyntöjen esittämisellä. Haastateltaviksi haluttiin valmentajia, jotka valmensivat yläkouluikäisiä pelaajia ja esille haluttiin myös valmentajia molemmista sukupuolista ja sekä tyttöjen että poikien valmentajia. Koska haastattelut haluttiin toteuttaa kasvotusten, rajautui tutkimusjoukko pitkälti myös yhteen kaupunkiin, mutta paikkakunnalla ei katsottu olevan tutkimusaiheen kannalta vaikuttavaa merkitystä. Lopulliset haastateltavat valikoituivat hyödyntämällä tutkijan verkostoja ja ottamalla heihin suoraan yhteyttä sosiaalisen median viestimen tai sähköpostin kautta. Haastateltavia valikoitiin kahdeksan, neljä kummankin sukupuolen edustajaa.

Haastattelupyynnön yhteydessä haastateltaville esiteltiin tutkimuksen aihe lyhyesti ja heillä oli mahdollisuus esittää aiheesta lisäkysymyksiä. Kun ajankohta oli sovittu, lähetettiin heille vielä noin päivää ennen ajankohtaa muistutus sovitusta ajankohdasta sekä pohjustukseksi teemat, joita haastateltavat voisivat miettiä ennen paikalle saapumistaan, jotta he olisivat sopivan virittäytyneitä teemaan. Suoria haastattelukysymyksiä heille ei annettu, mutta teemat annettiin. Haastattelut tapahtuivat kaikki haastateltavan valinnalla joko tutkijan kotona tai haastateltavan luona, heidän itse valitsemana ajankohtana.

Haastattelut tallennettiin nauhoittamalla ja ennen haastattelun alkua siihen pyydettiin haastateltavan suostumus. Kaikki haastattelut toteutettiin 1,5 kuukauden sisällä toisistaan. Haastattelut muodostuivat kestoiltaan hieman eri mittaisiksi lyhimmän kestäessä tunnin ja pisimmän kaksi, mutta keskimääräisesti haastattelut kestivät noin 1,5 tuntia. Kaikkia haastatteluja voitiin pitää onnistuneina, sillä ne saatiin toteutettua ongelmitta ja ilman ulkoisia häiriötekijöitä. Kaikki haastateltavat vastasivat esitettyihin kysymyksiin ja monen kanssa keskustelua syntyi enemmänkin. Haastattelun kuluessa esitettiin myös jonkin verran täydentäviä sekä ohi aiheen meneviä kysymyksiä

5.3 Tutkimusaineiston analyysi

Laadullisella tutkimuksella selvitetään tutkittavaa ilmiötä tutkittavien näkökulmasta (Kylmä & Juvakka 2007, 28). Tilastollisen yleistettävyyden näkökulmasta laadullinen tutkimus ei aina riitä luotettavien päätelmien muodostamiseen. Yksittäisistä tapauksista voidaan kuitenkin kartoittaa tutkittavan ilmiön merkittäviä ominaisuuksia, jotka mahdollisesti toistuvat yleisimmillä tasoilla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, 181) Tähän tutkimukseen valitsin tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun. Teemahaastattelu sopii kohteisiin, jotka eivät ole vahvasti tiedostettuja, esimerkiksi arvot, ihanteet ja asenteet. (Metsämuuronen 2005, 226) Se antaa mahdollisuuden haastateltavan vapaampaan osallistumiseen haastattelutilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 1988, 8).

Tässä tutkimuksessa haastattelu sisälsi avoimia kysymyksiä, joten tutkimuksen analyysissä käytetään laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Haastatteluaineistoa analysoitiin teemoittelun avulla. Teemoittelussa etsitään olennaisia ja keskeisiä aiheita valitusta aineistosta, tässä tapauksessa haastatteluista. Temaattinen analyysi eli teemoittelu on tapa identifioida ihmisten tavallista tapaa puhua, kirjoittaa ja ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Menetelmänä se on joustava ja mukautuu sekä kokonaisuuksien että yksityiskohtien tutkimiseen. Se sopii näin siis hyvin monenlaisten tutkimusaiheiden ja -kysymysten selvittämiseen. (Braun & Clarke 2012, 57-58)

Tutkimuskysymykset ohjaavat tutkimusmenetelmien valintaa ja tässä kohtaa myös teemojen syntymistä. Haastatteluteemat ovat siis muotoutuneet tutkimuskysymysten pohjalta. Haastatteluteemat voivat erota saadusta tutkimusaineistosta löytyvistä teemoista. Teemojen muodostamisessa voidaan käyttää apuna taulukointia ja tutkimusaineistoa puretaan yleensä teemojen mukaan. Tutkimusaineistoa raportoitaessa teemoja tuodaan näkyväksi aineistosta nostetuin esimerkein eli sitaatein. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006) Näin on tehty myös tässä tutkimuksessa.

Braun & Clarke (2012, 60-69) esittävät teemoittelulle kuusi vaihetta: tutkimusainestoon tutustuminen, aineiston koodaaminen, teemojen etsiminen, uudelleenarviointi, teemojen määrittely ja nimeäminen sekä viimeisenä raportin tuottaminen. Tässä tutkimustyössä on seurattu pitkälti näitä vaiheita. Tutkimuskysymyksillä etsittiin teemoja valmentajan sijoittumisesta systeemiteorian viitekehykseen sekä valmentajan kasvatusvastuusta sekä -asenteesta. Analyysivaiheessa nimetyiksi teemoiksi nousivat kasvatusvastuu, kasvattajan rooli, kasvatusalueet sekä kasvatuskumppanuus.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksia esitetään haastattelukysymysten mukaisessa järjestyksessä. Luku on jaettu neljään alalukuun. Ensimmäisessä alaluvussa tarkastellaan tutkimusjoukon taustatietoja sekä tutkimusajankohtana vallinnutta valmennustilannetta ja -olosuhteita. Toisessa alaluvussa käsitellään kasvatustyöhön liittyviä teemoja ja kolmannessa alaluvussa valmentajien yhteistyötä vanhempien kanssa. Tuloksia on pyritty havainnollistamaan kuvioin sekä poimimalla suoria lainauksia haastateltujen vastauksista. Viimeisessä alaluvussa esitetään tutkimustuloksista nousseita johtopäätöksiä tarkastellen niitä tutkimuskysymysten sekä teoreettisen viitekehyksen mukaisesti.

6.1 Taustatiedot ja valmennustilanne

Tutkimuksen valmentajat on esitelty lyhyesti kuvioissa 1 ja 2. Valmentajat olivat kaikki nuoria aikuisia keski-ikä ollessa 32 vuotta (ikähaarukka 25-40v.) ja yhteistä heille kaikille oli pitkä ja moninainen kokemus lajin parissa. Haastatteluhetkellä valmentajat valmensivat myös kattavaa joukkoa erilaisia nuoria, kun valmennettavien pelaajien ikä vaihteli 12-16 vuoden väliltä, mukana oli tyttöjä ja poikia sekä pelaajia aina alueelliselta harrastetasolta kansalliselle kilpatasolle ja jopa maajoukkuetoimintaan eli kansainväliseen kilpatoimintaan saakka. Jokaisella vastaajalla oli pitkä pelaajatausta ja

he olivat kaikki myös valmentaneet pitkään, valmennusvuosien keskiarvon ollessa 13 vuotta (vaihteluväli 7-21v.).

Lisäksi useammalla heistä oli pelaamisen ja valmentamisen ohella muitakin rooleja koripallon parissa, kuten erotuomarina, valmentajakouluttajana tai seura-aktiivina toimiminen, tai he toimivat Koripalloliiton tai seuran palkattuina työntekijöinä. Valmentajista ainoastaan yhdellä oli haastatteluhetkellä omia lapsia, joten vanhemmuuden tuomaa kasvatuskokemusta ei juurikaan ollut. Sen sijaan kasvatus- tai liikunta-alan koulutus- ja työtaustaa oli kuudella kahdeksasta vastaajasta. Lisäksi he ovat laajinsa näkökulmasta hyvinkin koulutettuja, kun kahdeksasta vastaajasta neljä oli suorittanut Koripalloliiton tarjoaman korkeimman koulutustason, *Huippukoripallovalmentajatutkinnon* (III-tason), ja kolme sitä alemman II-tason. Ainoastaan yhdellä valmentajista ei ollut Koripalloliiton koulutuksia suoritettuina lainkaan, mutta hänelläkin oli liikunta-alan siviilikoulutus.

Nainen 40v.	Nainen 30v.	Nainen 26v.	Nainen 25v.
Valmentajana 8 vuotta Työ: Koripalloliitto Liiton koulutustaso: HKVT	Valmentajana 15 vuotta Opiskelija: terveysala Liiton koulutustaso: HKVT	Valmentajana 13 vuotta Opiskelija: kasvatusala Liiton koulutustaso: II-taso	Valmentajana 8 vuotta Opiskelija: liikunta- ja terveysala Työ: peronal trainer Liiton koulutustaso: Ei

KUVIO 1. Haastatellut naisvalmentajat

Mies1, 40v,	Mies2, 40v.	Mies, 32v.	Mies, 26v.
Valmentajana 21 vuotta Työ: valmennus- päällikkö Liiton koulutustaso: HKVT	Valmentajana 16 vuotta Työ: aineen- opettaja Liiton koulutustaso: HKVT	Valmentajana 16 vuotta Työ: kiinteistö- sijoitusyhtiö Liiton koulutustaso: II-taso	Valmentajana 7 vuotta Opiskelija: tekniikan ala Liiton koulutustaso: II-taso

KUVIO 2. Haastatellut miesvalmentajat

Valmennuskokemusta heillä oli useamman vuoden verran, joten kaikki valmentajat olivat ehtineet työskennellä useamman eri joukkueen ja ikäluokan kanssa. Lisäksi suurin osa valmentajista oli valmentanut sekä tyttöjä että poikia ainakin jonkun verran, ainoastaan kahdella oli kokemusta vain toisen sukupuolen valmentamisesta. Haastatteluhetkellä kaikki naisvalmentajat kuitenkin valmensivat tyttöjunioreita ja kääntäen miesvalmentajat poikajunioreita. Pääasiassa valmentajat olivat urallaan keskittyneet lapsiin ja nuoriin, aikuisia heistä oli valmentanut ainoastaan kaksi. Rooli valmentajana vaihteli vastaajien kesken: vain yksi heistä oli toiminut käytännössä koko valmennusuransa päävalmentajana. Muilla vastaajilla määrät vaihtelivat selkeästi ja korreloiden myös iän kanssa. Keskimäärin valmentajat olivat toimineet päävalmentajana hieman alle puolet omasta valmennusurastaan. Sukupuolien välillä löytyi eroa niin, että miehet olivat keskiarvollisesti hieman naisia kokeneempia, mutta tässä huomioitavaa on haastateltujen miesten naisia korkeampi keski-ikä (N: 30v, M: 35v.).

Valmentajat käyttivät keskimääräisesti kaikki yhtä paljon aikaa valmentamiseen: kaikki kahdeksan arvioivat toiminnan vievän keskimäärin 15 tuntia viikossa, variaation ollessa 7,5-20 tunnin väliltä. Kaikki joukkueet harjoittelivat noin 10h viikossa, jonka lisäksi päälle laskettiin pelitapahtumat, joita arvioitiin kauden aikana olevan vähintään yksi viikoittain. Toiminnan lisäksi he käyttivät keskimäärin 1-2 tuntia viikossa toiminnan suunnitteluun.

Lisäksi valmentajilta kysyttiin aika-arviota muuhun kuin itse toimintaan tai sen suunnitteluun kuluva ajasta, sekä selvitystä sille mitä tämä muu aikaa vievä toiminta sisälsi. Aika-arvion esittäminen osoittautui monelle vastaajalle yllättävän haastavaksi, sillä esimerkiksi erilaisiin viesteihin vastaamiseen tai pelikokoonpanojen pohtimiseen ei löytynyt mitään erikseen varattua ajankohtaa; Kokoonpanoja saattoi pyöritellä mielessään esimerkiksi ennen nukkumaanmenoa tai aamulla työmatkalla. Yleisin arvio oli, että muuta harrastukseen kuluva aikaa meni noin tunti viikossa. Lisäksi valmentajat arvioivat, että lajiin, valmennukseen ja joukkueeseen liittyvät asiat olivat mielessä päivittäin, mutta varsinaisia toimenpiteitä vaativia tehtäviä ei välttämättä ollut aivan joka päivä. Tähän muuhun aikaa vievään toimintaan laskettiin kuuluvaksi muun muassa pelikokoonpanojen suunnittelu, vastaaminen esimerkiksi vanhemmilta tai pelaajilta tulleisiin viesteihin (sähköposti / puhelin), yhteydenpito oman valmennustiimin kanssa sekä pelivideoiden katsominen ja videomateriaalien työstäminen.

Kahdeksasta valmentajasta seitsemän oli tehnyt joukkueelleen kausisuunnitelman ja kahdeksaskin jaksosuunnitelman, jossa koko suunnitelma oli pidempi kuin yksi kausi. Kun heiltä kysyttiin, sisältyikö kausisuunnitelmaan tai ylipäättään kauden suunnitteluun kasvatustavoitteita, vastasivat kaikki, ettei niitä ole kirjattu seurajoukkueen kausisuunnitelmaan. Ainoastaan Koripalloliiton tuottamaan maajoukkueiden kausisuunnitelmaan on kirjattu ylös yhteisiä kasvatustavoitteita. Kuitenkin kaikki valmentajat olivat sitä mieltä, että kasvatustavoitteisiin liittyvät teemat olivat vahvasti esillä keskusteluissa, kun kautta suunniteltiin yhdessä valmennustiimin kanssa. Useimmin tavoitteet olivat kuitenkin hyvin käytännönläheisiä, eli minkälaisia tapoja, normeja ja toimintamalleja joukkueisiin haluttiin luoda. Osa valmentajista mainitsi, että kasvatustavoitteet on tuotu esiin kauden alussa sekä pelaajien että vanhempien kanssa kaudenavausinfossa ja lähes jokaisen vastaajan joukkueella oli kirjatut joukkueen säännöt, jotka oli muodostettu yhdessä pelaajien ja valmentajien kesken.

Yhteenvetona voidaan todeta, että valmentajien kasvatustavoitteiden ajattelu oli hyvin käytännönläheistä: kuinka ohjata, muodostaa ja ylläpitää joukkueen toimintatapoja. Niiden taustalla olevia arvoja ei selkeästi tullut pohdittua kovin aktiivisesti, tai niistä ei ole keskusteltu esimerkiksi valmennustiimin kanssa yhdessä vaan jokainen valmentaja tulee toimintaan omalla taustallaan ja valmentajien väliset arvot ja motiivit voivat erota toisistaan. Muutama valmentaja mainitsi, että toimintakulttuuri seurasi usein perinteistä kaavaa, ”näin koripallossa / joukkueessa / meidän seurassa on aina toimittu”.

Osion lopuksi syvennyttiin siihen, mistä ylipäättään syntyy valmentajien motivaatio toimintaan: mikä saa heidät käyttämään aikaansa lajin ja junioriurheilun parissa? Motivaatio selittää arvoja, valintoja sekä ohjaa suunnitelmia, joiden pohjalta valmentajat toimintaa pyörittävät. Kaikkia valmentajia yhdistävä ensisijainen motivaatiotekijä oli rakkaus ja vahva kiinnostus lajiin. Suhteellisen kokeneina konkareina moni heistä mainitsi, että motivaatio ja syyt ovat myös vaihdelleet vuosien aikana, mutta pohjimmiltaan lajirakkaus oli se, mikä on tuonut mukaan toimintaan ja toisaalta pysynyt vuosien varrella. Muina motivaattoreina valmentajat mainitsivat kokemusten jakamisen, eli halun antaa lajille ja nuoremmille sukupolville takaisin jotain yhtä hyvää ja hauskaa tai jopa parempaa kuin on itse saanut, oppimisen ja kehittymisen itseä kiinnostavalla alueella sekä yhdessä tekemisen, joukkueen ja liikunnan sellaisina arvoina, joita he haluavat olla viemässä eteenpäin nuorille. Vahva motivaatio koripalloon, liikuntaan sekä lasten ja nuorten kanssa toimimiseen näkyi toisaalta myös valmentajien koulutustaustassa ja työelämässä, kun kuusi valmentajaa kahdeksasta toimi urheiluvalmentajuutta tukevalla alalla.

6.2 Valmentajien ajatuksia kasvattajan roolista

Valmentajat olivat lähes sataprosenttisen yksimielisiä siitä, että valmentajan tehtävä on osallistua pelaajien kasvattamiseen. Vain yksi heistä näki tilanteen kaksijakoisena korostaen vanhempien valtaa ja toisaalta vastuuta sekä velvollisuutta kasvattajina. Hän toteaa valmentajan väijäämättä joutuvan kasvatustilanteisiin, koska lasten kanssa ollaan tekemisissä niin paljon, mutta ei koe valmentajalla olevan vastuuta tähän vaan vastuu on aina viime kädessä vanhempien. Toisaalta sama vastaaja näki, että parhaimmillaan *”valmentaja voi olla hyvin merkittäväkin kasvattaja nuorelle, välineenä on urheilu mitä vanhemmalla taas ei ole”* (Mies1, 40v). Myös toinen valmentaja toi esiin liikuntakasvatuksen, että sen alueen asiantuntemusta ei välttämättä ole lapsen elämässä kenelläkään toisella. Muut valmentajat perustelivat tehtävänsä osallistua kasvatukseen muun muassa sillä, että joukkuetta ei voi rakentaa ja valmentaa vaikuttamatta yksilöihin ja että valmentajan tehtävä on huolehtia ja luoda joukkueelle hyvä ja turvallinen ilmapiiri, jossa on kaikille jäsenille yhdenmukaiset säännöt, mutta jotka voivat olla erilaiset kuin kotona. Valmentajan tehtävä on siis sovittaa kasvatuskulttuurit

toimivaksi yhdistelmäksi. Eräs vastaaja koki vanhempien sitoutuvan jaettuun kasvattamiseen päättämällä osallistua toimintaan:

Mä uskon siihen, et tietyllä tavalla siinä on tehty joku valinta jo kun sä harrastat sitä (koripalloa), niin silloin ne vanhemmat on myös vähän niinku valtuuttanu sen, et täs on tää mun lapsi, josta mä luotan että sä (valmentaja) pidät huolta ja sä teet sen kans asioita ja kasvatat sitä sen puitteissa että se pystyy toimimaan siinä ympäristössä ja mahdollisesti myös kehittymään ja kasvamaan. Mä koen sen kasvattamisen ehkä just tällasena vastuuna, et mulle on annettu se vastuu valmentajana ottaa niistä se koppi. (Nainen, 40v.)

Kasvattajan rooli nähtiin kuitenkin vaihtelevana ja olosuhteille riippuvaisena. Useampi valmentaja toi esiin, että valmentajan roolissa on helpompi muodostaa suhdetta pelaajaan, kun suhde on luonteeltaan vapaaehtoinen verrattaessa esimerkiksi kouluun: harrastuksessa ollaan paikalla omasta tahdosta ja toiminta mielletään itse valituksi vapaa-ajantoiminnaksi eikä pakoksi. Valmentajat mainitsivat myös urheilun ja liikunnan erityispiirteet, urheilu ja oma laji ovat lähtökohtaisesti jo yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja samalla urheilu toimii hyvänä välineenä toteuttaa erilaisia kasvatustavoitteita, esimerkiksi opettaa lapsille työn tekoa ja ansaitsemista sekä sitoutumista. Kuitenkin valmentajien kesken vaihteli näkemys siitä, kuinka on mahdollista vaikuttaa: toiset näkivät voivansa aktiivisesti itse vaikuttaa, kun taas toiset korostivat enemmän esimerkiksi pelaajien motivaatiota ja halua ottaa kontaktia valmentajaan, jotta minkäänlaista suhdetta ylipäätään syntyisi.

Riippuu lähinnä siitä, miten läheiseksi ja tärkeäksi pelaaja kokee sen valmentajan ja sen ryhmään kuulumisen. - - Ei välttämättä tarvitse olla niin kovin merkittävällä tavalla tavoitteellinenkaan urheilija, jos kokee että valmentaja on sillä tavalla läheinen aikuinen tai jollain lailla vähän enemmän auktoriteetti kuin joku toinen niin yhtäläillä siltä voi ottaa ohjeita vastaan et miten kannattais syödä ja nukkua ja tehdä asioita. Että riippuu ihan siitä lapsesta, en usko ollenkaan että ois kaikille samanlaista merkitystä. (N, 30v.)

Vaikka valmentajan tehtävä on osallistua pelaajien kasvattamiseen, olivat valmentajat täysin yksimielisiä siitä, että lasten ja nuorten ensisijainen kasvatusvastuu kuuluu vanhemmille (huoltajille). Näkemykset olivat myös hyvin yhteneviä kysyttäessä muita lasten ja nuorten kasvatukseen osallistuvia tahoja, jotka on lueteltu kuviossa 3. Valmentajilla oli kaikilla hyvin kollektiivinen näkemys kasvatuksesta: vastauksissa nousi esiin ”kylä kasvattaa”-henkisyys: kaikki lasten kohtaamat aikuiset voivat olla roolimalleja. Vastaajat ajattelivat, ettei aikuinen saa väistää kasvatusvastuuta, vaikka rooli on selkeästi pienempi kuin lapselle läheisemmällä aikuisilla.



KUVIO 3. Ketkä kaikki lapsia kasvattavat?

Ajatus kollektiivisesta kasvatusvastuusta näkyi hyvänä tietoisuutena valmentajien omasta roolimalliudesta pelaajilleen. Oma rooli valmentajana koettiin luonnolliseksi osaksi identiteettiä, eikä sen nähty juuri vaikuttavan omiin elämäntapoihin; Valmentajat kertoivat elävänsä hyvin samalla tavoin sekä ollessaan joukkueen kanssa että muulla ajalla. Useampi heistä jopa painotti haluavansa elää niin kuin opettaa, eli panostaa muun muassa omaan liikunnalliseen suorituskykyyn sekä terveellisiin elintapoihin ja toimia näin esimerkkinä pelaajilleen. Ainoat mainitut muutokset omassa toiminnassa, miten esiintyy valmentajana pelaajien tai vanhempien läsnä ollessa, näkyivät esimerkiksi hillitympänä kielenkäyttönä tai huomioimalla tarkemmin omaa pukeutumista tai ruokailuvalintoja. Muutamat mainitsivat myös vaikutukset sosiaalisen median käyttöön ja omaan esiintymiseen siellä: osa halusi pitää sen täysin yksityisenä ja osa taas harkitsi tarkkaan siellä julkaisemiaan sisältöjä. Kukaan valmentajista ei kokenut valmentajan roolia millään lailla omia tekemisiään rajoittavana.

Kasvattaminen perustuu arvoihin, mitä halutaan välittää eteenpäin ja minkä ajatellaan olevan oikeaa ja hyvää. Valmentajia pyydettiin nimeämään elämänarvo / viisaus, jota he haluaisivat toimintansa kautta tuoda esiin, tai josta heidät voitaisiin jälkikäteen muistaa.

Vastaukset on koottu ohessa olevaan kuvioon (Kuvio 4) ja niissä korostuu ajatus rohkeudesta, ponnistelusta ja omasta aktiivisuudesta: kun uskaltaa tehdä töitä, haaveilla, yrittää, epäonnistua ja yrittää uudelleen niin oppii ja sitä kautta kehittyy sekä saavuttaa asioita, niin koripallossa kuin elämässä ylipäätään.



KUVIO 4. Elämänarvot / viisaudet

Valmentajien toiminta perustuu siis ajatukseen kollektiivisesta kasvatuksesta, johon he ovat itse vahvasti osallisia. Vanhempien rooli kasvattajana on ensisijainen, mutta omaa tonttia kasvatuksen alueella määrittämään urheilua ja liikuntaa välineenä hyödyntäen ja toiminnan kautta lapsille ja nuorille pyritään välittämään liikunnallisuutta, terveitä elämäntapoja sekä hyvää itsetuntoa edistäviä arvoja. Oma laji toimii yhteisenä kiinnostuspohjana valmentajien ja pelaajien välillä, jonka kautta moni kasvatuksellisia tavoitteita on mahdollista lähteä saavuttamaan ja muodostamaan henkilökohtaisempaa suhdetta pelaajaan ja sitä kautta luoda kasvatuksellisia tilanteita.

6.2.1 Valmentajien kasvatusalueet

Liikuntaharrastuksesta puhuttaessa on luonnollista olettaa, että pääpaino toiminnassa on nimenomaan liikkumisessa, eli tässä tapauksessa harjoittelussa sekä pelaamisessa. Kuitenkin kasvattaminen ja opettaminen ovat tärkeässä roolissa ja niitä on käytännössä mahdotonta sulkea pois toiminnasta, koska kaikki joukkueen toimintaa ohjaavat säännöt luovat laji- ja seurakulttuuria sekä antavat lapsille käsityksiä, kuinka toimia ryhmässä toisten kanssa tai joukkuelajien piirissä. Lajitaitojen lisäksi joukkueessa opitaan muita liikunnan perustaitoja, erilaisia kognitiivisia taitoja kuten havainnointi- ja päätöksentekotaitoja sekä stressinsietoa ja paineiden käsittelyä, sekä omien tunteiden tunnistamista, säätelyä ja käsittelyä.

Valmentajilta tiedusteltiin näkemystä siihen, mikä heidän mielestään on heidän omassa toiminnassaan urheilun ja kasvatuksen suhde, eli onko toista merkittävästi enemmän kuin toista tai kuinka ne näkyvät toiminnassa. Lisäksi heitä pyydettiin valitsemaan kärjistävästä kysymyksestä: kumpi on oleellisempaa / kumpi johtaa toimintaa, kasvattaminen vai urheileminen? Kuviosta 5. näkyy, kuinka kysymys jakoi valmentajat lähes puoliksi. Kysymys oli sikäli hankala, että kaikki valmentajat kokivat epämukavaksi tehdä selkeää valintaa vaihtoehtojen välillä, koska kaikki mielsivät niiden kulkevan koko ajan käsi kädessä ja näin tapahtuvan rinnakkain.



KUVIO 5. Kumpi on tärkeämpi: urheilu vai kasvatus?

Keskustellessa ilmeni kuitenkin lopulta selkeitä perusteita valmentajien tekemälle valinnalle kysymykseen liittyen. Valmentajat, jotka vastasivat urheilun olevan ensisijaista, perustivat valintansa pääsääntöisesti siihen, että kaikki konkreettisesti käytössä oleva aika menee lähinnä liikkumiseen ja toiminnan suunnittelussa myöskin korostuvat lajilliset sekä urheilulliset sisällöt, kasvatukselliset tulevat toissijaisina. Urheilun ensisijaisuutta perusteltiin myös ”maksava asiakas” -periaatteella: vanhemmat maksavat siitä, että lapset liikkuvat ja oppivat koripallotaitoja harjoituksissa, näin ollen kehitystä liikunta- ja pelitaidoissa on tultava tai lapset lähtevät toisen lajin pariin. Lisäksi korostettiin paitsi vanhempien roolia lasten tärkeimpinä kasvattajina niin myös ylipäätään kasvatusvastuun jakautumista, valmentaja ei ole, eikä hänen tule olla, lapsen ainoa kasvattaja, jolloin toiminnan ei tule painottua liiaksi siihen. Sen sijaan valmentajat, jotka kokivat kasvatuksen oleellisimpana toimintaa johtavana arvona, perustivat valintansa näkemykselle kasvusta hyvään aikuisuuteen. Jokaisesta lapsesta ei voi tulla huippu-urheilijaa, mutta heistä kaikista voi tulla hyviä ihmisiä.

”Niin...no kyllä se koripallon opettaminen sit kuitenkin on tärkeempää. Ainakin noin yleistäen koko ryhmää koskevaksi. Et se on sillee loogista ja tärkeempää, mut aina voi tietty joukossa olla joku yksilö jonka kohdalla se kasvatus sit... Sekin sit et mistä aikajaksosta puhutaan, et jos puhutaan vaik kolmesta vuodesta, niin ei se kasvattaminen voi olla pelkkä se juttu, et nimenomaan kehitystä pitäis sit tulla niihin koripallollisiin asioihin. - - Tietty mitä pidempään ollaan yhdessä, niin tulee niiden samojen pelaajien kans enemmän mahdollisuuksia siihen kasvattamiseenkin.” (Mies, 32v.)

”Eihän tossa oo kahta kysymystäkkään, kyllä kasvattaminen on tärkeempää. Ehdottomasti, mun maailmassa on oleellisempaa et osaako joku käyttäytyä kuin se et meneekö pallo koriin. Mutta käytännössä yleensä molemmat mahtuvat limittäin lomittain tehtäviksi.” (M1, 40v.)

Kaikkien valmentajien kanssa keskustellessa tuli kuitenkin selväksi, että käytännön työn suunnittelussa urheilu- ja liikuntatavoitteiden saavuttaminen korostui, tämä näkyi muun muassa selkeiden kirjattujen kasvatustavoitteiden puuttumisena kausisuunnitelmasta (ks. luku 6.1). Samoin konkreettisesti joukkueen kanssa käytetty harjoitusaika kului lähes poikkeuksetta liikkumiseen laji- ja tukiharjoitteiden parissa. Osa valmentajista toi kuitenkin esiin, että kauden aikana olisi hyvä löytää aikaa myös aivan erillisille, lajin ulkopuolisille tapahtumille joukkueen kanssa, joissa voitaisiin keskittyä kasvatustavoitteisiin esimerkiksi joukkueen ryhmäytymistä ja sosiaalisia taitoja harjoittavien tehtävien merkeissä. Käytännössä usein rajalliset aikaresurssit rajoittavat lajin ulkopuolisia tapahtumia; Valmentajat eivät halua jättää lajiharjoituksia välistä ja toisaalta mahdollisia vapaailtoja tai -päiviä ei haluta viedä perheiltä eikä valmentajilta pois koska kaikilla on muuta elämää koripallon ulkopuolella.

Käytännön kasvatustyö tapahtuu siis pääasiassa urheilun ja lajin kautta, sivutuotteena. Keskusteltaessa erilaisista kasvatustyön osa-alueista, valmentajat kokivat tukevansa pelaajia hyvin moninaisilla alueilla. Valmentajien esiin tuomia kasvatusalueita on esillä kuviossa 6.



KUVIO 6. Valmentajille esiin tulevia kasvatusalueita.

Eniten käsiteltäväksi osa-alueeksi valmentajat nimesivät terveystieteiden, sillä ravintoon, lepoon ja lihashuoltoon liittyviä aiheita käsitellään pelaajien kanssa viikoittain. Valmentajat puhuivat aiheesta termein urheilijaksi kasvaminen sekä liikunnalliseen elämäntapaan opettaminen. Seuraavaksi eniten esiin nousivat psyykkisen kasvatuksen teemat, sillä kaikki valmentajat puhuivat pelaajien itsetunnon kasvattamisesta. Erityinen yhteinen teema kaikilla valmentajilla oli, kuinka opettaa pelaajia käsittelemään epäonnistumisen tunnetta ja pääsemään siitä eteenpäin. Mokien sietäminen ja rohkeasti uudelleen yrittäminen ja uuden oppiminen nousivat esiin kaikissa haastatteluissa. Kolmanneksi valmentajat nostivat normi- ja tapakasvatukseen liittyvät teemat, sillä lähes joka päivä harjoituksissa tuli annettua jonkinlaista käyttäytymiseen tai toimintatapoihin liittyvää palautetta.

Kysyttäessä mahdollista kasvatukseen liittyvää teemaa joka ei kuuluisi valmentajalle, mainittiin ainoastaan hengellinen / uskonnollinen kasvatus. Myöskään seksuaalisuuteen

liittyviä teemoja ei ollut noussut esiin muuten, kuin tyttöpelaaajien kanssa kuukautisiin liittyen. Yleinen mielipide valmentajien kesken oli, että kaikista kasvatuksen alueista olisi hyvä tietää jotain ja etenkin pelaajan aloitteesta tulisi olla valmis auttamaan tai ohjaamaan avun piiriin kaikissa mahdollisissa ongelmatilanteissa.

”Aika vaikea sanoa, et mikä ei kuuluisi. Joo...et just se fyysinen ja psyykinen niin molemmat kuuluu...sit sosiaalinen se kolmas, se kuuluu joukkuepeliin isona osana. Tottakai, varmaan riippuu minkä ikäsiä ollaan, missä vaiheessa ollaan, niiden niinku keskinäiset suhteet varmaan vähän vaihtelee, mut kyl niitä kaikkia vähän niinku koko ajan pitäis olla mukana. En mä lähtis mitään jättämään pois.” (M2, 40). (Kys. Mitkä kasvatuksen osa-alueet erityisesti kuuluvat valmentamiseen?).

Konkreettisesti arjessa kasvatustyö näkyy ennen kaikkea toimintaa ohjaavina normeina ja valmentajien tehtävä on valvoa ja muistutella näiden toteutumista. Tällaisia konkreettisia toimintoja olivat muun muassa ohjeet alku- ja loppuverryttelystä, lihashuollosta, joukkueen tapahtumien ilmoittautumiskäytännöistä sekä ohjeet ja keskustelut oikeanlaisesta ravitsemuksesta niin arjessa harjoitusviikkoina kuin pelimatkoilla ottelutapahtumien yhteydessä. Tapakasvatus näkyy arjessa mahdollisen ei-toivotun käyttäytymisen oikomisena ja tukemalla lapsia erilaisten sosiaalisten tilanteiden ratkaisemisessa, kuinka parhaiten tulla toimeen joukkueena. Arvo- ja moraalikasvatus välittyvät näkyvimmin valmentajien puheen kautta, esimerkiksi palautteen annon muodossa. Arvot ohjaavat sitä, mihin kiinnitetään huomiota ja mikä on tärkeää, mikä suuntaa palautteen antoa. Kollektiivisen palautteen lisäksi valmentajat totesivat pelaajien saavat henkilökohtaista palautetta osin eri tavoin, huomioiden pelaajien erilaiset niin fyysiset kuin henkiset kehitysvaiheet. Lisäksi erilaiset, eri aiheista käytävät kahdenkeskiset keskustelut pelaajien kanssa miellettiin myös kasvatustapahtumiksi, sillä usein keskusteluiden pohjana oli tarkoitus nostaa pelaajan itsetuntoa ja / tai auttaa mahdollisten ongelmien käsittelyssä.

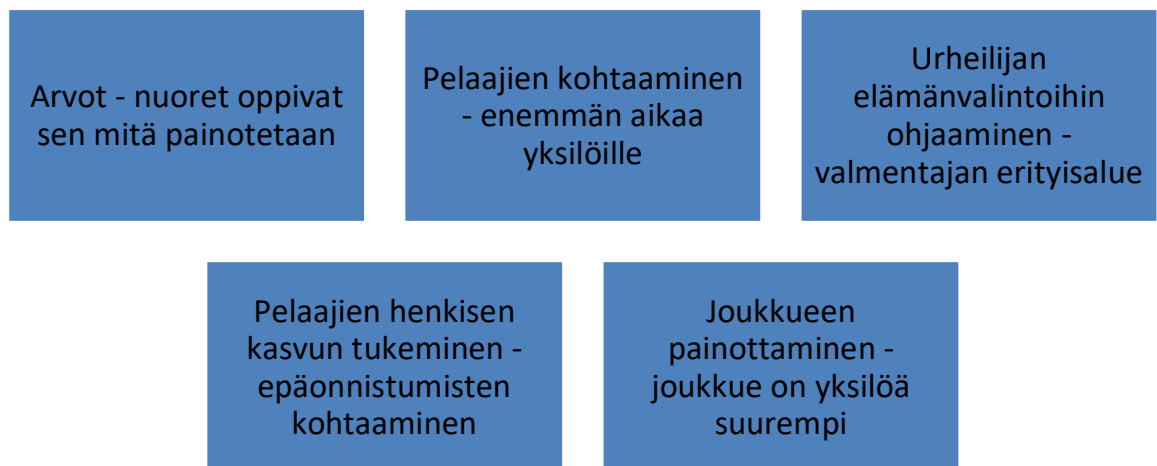
”Kyl mulla on ollu paljon kasvatuksellisia tavoitteita. Esimerkiks ku nyt tuli nää mulle ihan uudet pelaajat, joita en tuntenu entuudestaan ja sit saan tietää et siel on paljon itsetunto-ongelmia ja tällast. Sit huomaa sen kasvun, kun se pelaaja ei vaikka itkekään enää pelissä tai tee jotain tiettyä juttua ollenkaa, tai se tyttö joka istu kesäkuus kaikki treenit sivussa ku sattu mahaan ni treenaa nyt neljä kertaa viikossa tavoitteellisesti. Ni siinä näkee sen kasvun, sen mitä on salaa koittanu ite siellä taustalla tukea. - - Et ehkä se et miten ja mistä antaa palautetta, et esimerkiks jos nää pari sluibaja tyyppiä menee sinne lavalle, ni ei vaan reagoi, ja samantien jos he sit suorittaakin jotain, ihan sama miten et meneeks se edes hyvin, kunhan suorittavat edes vähän kunnolla, suorittaa, ni kun sitä osaa sit hehkuttaa ni on huomannu et tulee tuloksia. Et oikeanlaisella huomiolla ohjaa sitä toimintaa.” (N, 25v.)

Sitoutumista toimintatapoihin oli kaikkien valmentajien joukkueissa parannettu muodostamalla joukkueen yhteiset pelisäännöt yhdessä pelaajien kanssa kauden alussa. Kaikilla joukkueilla säännöt liittyivät yleisesti hyvään käyttäytymiseen ryhmässä. Sääntöinä mainittiin muun muassa kaverin kannustaminen, kiusaamisen kieltäminen, pelitovereiden ja valmentajien kunnioittaminen, aikatauluista ja varusteista huolehtiminen sekä täysillä ja rohkeasti yrittäminen. Kirjattujen sääntöjen yhteydessä pelaajien kanssa keskusteltiin kauden alussa joukkueen toimintatavoista ja sen jälkeen ne esiteltiin kaikissa joukkueissa myös vanhemmille. Koska kyseessä ovat 13-16v. pelaajat, korostivat valmentajat enenevässä määrin pelaajien tukemista itseohjautuvuuteen sekä vastuunottoon harrastukseensa liittyen, jolloin sääntöjen noudattaminen nähtiin pitkälti myös pelaajien itsensä vastuuna, valmentajan rooli haluttiin pitää enemmän muistuttelevana neuvonantajana kuin kontrolloivana vahtina.

”Kyllähän me valmentajat seurataan, et esimerkiks ku ollaan siellä ruokailussa et asiat menee niin ku on sovittu, tai peleissä kaikki lämmittelyrutiinit hoidetaan ja kaikki tulee ajallaan paikalle. Näist aikatauluist ollaan aika tarkkoja, myöhästyminen on huono tapaa et siitä yritetään pitää kiinni et kaikki on oikeaan aikaan siellä missä pitäiskin olla ja oikeissa varusteissa. Ja tietty seurataan miten nää pelaajat on keskenään, et jos alkaa vaikuttaa et siel on kränää tai jännitteitä niin siihen tietty puututaan. Mut ei sitä nyt jatkuvasti kytätäkään, et kyllä nää aika vapaasti saa olla oma itsensä kaikki. Mitä enemmän valmentaa niin sitä enemmän tulee siihen tulokseen, et kyl se on sen pelaajan ihan oman harkinnan vastuulla. Et koutsi ei voi pitää sitä liekaa liian lyhyenä, et jos rupee koko ajan kyttäämään ja syynäämään et meneeks asiat niin kuin on sovittu niin se aiheuttaa enemmän tollasissa teini-ikäisissä ehkä ahdistusta ja semmosta eripuraa, et kyl mä ainakin luotan, nää on aika fiksuja tyttöjä kaikki.” (N, 30v).

Valmentajilta pyydettiin arvioimaan mainitsemistaan kasvatuksen osa-alueista, mihin he käyttävät eniten aikaansa ja toisaalta, mikä alueista on heidän mielestään tarpeellisin. Kysymyksellä haluttiin selvittää, oliko valmentajilla mahdollisuus käyttää aikansa toiveidensa mukaisesti vai nousivatko muut tarpeet edelle. Yleisimmin valmentajat vastasivat ajan kuluvan joko terveellisten elämäntapojen / urheilijaksi kasvamisen tukemiseen tai ylipäätään joukkueen toimintatapojen ylläpitämiseen, eli tapa- ja normikasvattamiseen. Vastaukset ovat toki siinä mielessä saman suuntaisia, että samojen teemojen voidaan laskea kuuluvan sekä urheilijaksi kasvamiseen että joukkueen sovittuihin toimintatapoihin, kuten esimerkiksi valmentajan valvoessa onko pelaajilla palauttavat eväät harjoituksissa mukana. Sen sijaan tarpeellisimman arvon kohdalla valmentajien vastaukset poikkesivat hieman toisistaan (kuvio 7). Valmentajien näkemykseen tarpeellisimmasta kasvatusalueesta vaikuttaa varmasti myös heidän näkemyksensä juuri heidän oman joukkueensa tarpeesta, millainen ryhmä heillä on tällä

hetkellä valmennettavissa. Tähän vaikuttavia seikkoja ovat ennen kaikkea pelaajien ikä, ryhmän kanssa vietetty aika ja toisaalta pelaajien yhdessä viettämä aika. Yleisenä johtopäätöksenä voidaan kuitenkin todeta, että valmentajat kokevat käyttämänsä ajan kuluvan enemmän konkreettisten toimintojen valvomiseen, kun taas tarpeellisinta olisi päästä vaikuttamaan toimintojen taustalla oleviin arvoihin ja näkemyksiin, jotta pelaajat ymmärtäisivät miksi ja minkä tähden asioita tehdään tietyillä tavoilla.



KUVIO 7. Tarpeellisin kasvatuksen osa-alue

Kaikkiaan valmentajat kokivat itsensä hyvin kokonaisvaltaisiksi kasvattajiksi, sillä pelaajien kanssa kohdattiin hyvinkin moninaisia tilanteita ja aiheita. Oma asiantuntemusta sekä lajia hyödynnetään välineenä toteuttaa kasvatustyötä ja liikunta-aspektin myötä terveyskasvattaminen ja pelaajien ohjaaminen urheilijaksi kasvamiseen ja / tai terveellisiin elämäntapoihin nähtiin valmentajan erityistehtävänä. Käytännön työssä kasvatustyö näyttäytyi ennen kaikkea konkreettisena muistutteluna yleisistä toimintatavoista ja toimintatavat taas perustuivat aiemmin mietitylle sekä pelaajien kanssa yhdessä sovituille perusteille, joista välittyvät toimintaa ohjaavat arvot. Valmentajat toivoivat, että konkreettisten toimintojen lisäksi heillä olisi enemmän mahdollisuuksia pelaajien henkisen kasvun ja ominaisuuksien tukemiseen sekä arvojen välittämiseen. Tähän yritettiin myös päästä tukemalla pelaajien itseohjautuvuutta sekä vastuunottokykyä, jolloin valmentajalla jää aikaa muuhun toimintaan.

6.2.2 Yksilön kohtaaminen joukkueessa

Joukkuelajin ollessa kyseessä on selvää, että kaikissa joukkueen tapahtumissa on pääsääntöisesti paikalla useampia henkilöitä ja kaikki toiminta tapahtuu ryhmässä tai ryhmän vaikutuksen alaisena. Kuitenkin joukkue on aina enemmän kuin osiensa summa: yksilöiden hyvinvointi vaikuttaa merkittävästi heidän kykyynsä suorittaa tehtävänsä joukkueessa sekä joukkueen sisäiseen vuorovaikutukseen ja sitä kautta molemmat vaikuttavat joukkueen mahdollisuuteen onnistua sekä toimia. Valmentajien kommentteista käy hyvin ilmi, että yksilöillä voi olla hyvinkin erilaisia tarpeita ryhmän sisällä ja valmentajan työssä tulee tarkkaan suunnitella ja edistää joukkueen toimintatapoja ja olosuhteita sellaiseksi, että kaikki yksilöt voisivat hyvin.

Kaikkia joukkueen pelaajia kasvatetaan, mutta valmentajat olivat yksimielisiä siitä, että kaikkia pelaajia ei tule heidän toimestaan kasvatettua yhtä paljon. Kollektiivista palautetta sekä ohjeistusta annettaessa joukkueen jokainen yksilö saa määrällisesti sekä laadullisesti samat sisällöt, mutta sen merkitys yksilöille vaihtelee heidän henkilökohtaisten tarpeidensa mukaisesti. Henkilökohtaiset tarpeet myös määrittelevät pitkälti valmentajan yksilöille suuntaamaa palautetta. Vaikuttavimmaksi tekijäksi yksilölliselle kasvatukselle valmentajat kokivat pelaajan halukkuuden ottaa kontaktia valmentajaan ja sitä kautta halun luoda mahdollisuuden kasvatustilanteille. Valmentajat puhuivat inhimillisyydestä, eli kuinka luonnostaan toisten kanssa persoonat kohtaavat paremmin kuin toisilla ja toisaalta myös siitä, kuinka mukaviin tilanteisiin hakeudutaan ja epämuavia ennemmin usein väistellään kuin haastetaan. Pelaajan aloitteen lisäksi vaikuttavina tekijöinä mainittiin vanhempien hyväksyntä kasvatuskumppanuudelle sekä rajalliset aikaresurssit, eli kuinka kaikkien kanssa ei yksinkertaisesti aina ehdi keskustella, jolloin on priorisoitava. Priorisointiin vaikuttavina tekijöinä nähtiin pelaajien henkilökohtaiset tarpeet (ongelmat), pelaajan motivaatio sekä hänen merkityksensä joukkueelle.

”Kyllähän nää ryhmänä saa kaikki samaa kun on yhteiset säännöt. Mut tosiaan kahden kesken on sit isoja eroja, toiset juoksee melkein karkuun kun yrität kysyä mitä kuuluu ja toiset tulee kysymättä kertomaan pitkiäkin tarinoita omasta elämästään. Tietoisesti yritän ite ottaa säännöllisesti kontaktia kaikkiin, et olis ainakin se mahdollisuus jutella. Ja tietty antaa treeneis henkilökohtaista palautetta kaikille edes jollain tasolla. - - Ja sit ku aikaa on vähän, niin kyllä sekin vaikuttaa et kuinka tärkeä palanen se pelaaja on joukkueelle, siis et jos mä koen et sillä lapsella ois ongelma,

mut jos se ei suoraan vaikuta joukkueeseen niin kyllä siinä kohtaa sitä kasvatusvastuuta säilyttää jollekin toiselle. Et ei siitä tietenkään voi irtisanoutua, mut kyllä sitä omaa aikaa ja energiaa täytyy kanavoida oleelliseen.” (N, 26v.)

”Mä toivoisin et ois enemmän aikaa käyttää siihen henkilökohtaiseen kasvattamiseen ja kohtaamiseen, must ois kiva et ois enemmän aikaa tutustua ja kuulla niitä. - - Et sit ku on noinki iso ryhmä, 26 pelaajaa, niin sä et millään pääse jokaisen kanssa missään kohtaa kauheen syvälliselle tasolle, joku jää aina. - - Valmentajana mun on pakko myös tehdä valintoja, mä uskon siihen et jos mä haluan olla hyvä, niin mun täytyy pystyä kanavoimaan johonkin vähän enemmän ja johonkin vähän vähemmän, jos kanavoi tasaisesti kaikkialla niin sit vaan ajelehditaan. - - Mä peräänkuulutan pelaajille siinä myös sitä, et se ei oo vaan valmentajan tehtävä tehdä sitä aloitetta, et tää yks mun peruseriaate eli avoin kommunikaatio, eli uskalla kysyä ja uskalla pyytää siltä valmentajalta aikaa. Et mähän en pysty kaikkea näkemään jos mulle ei kerrota, et tietyllä tavalla haluan myös vastuuttaa pelaajia.” (N, 40v.)

Jokainen valmentaja koki pelaajien kanssa käytävän henkilökohtaisen keskustelun määrän liian vähäiseksi ja he kaikki olivat halukkaita keskustelemaan pelaajiensa kanssa. Jokainen valmentaja koki kahdenkeskiset keskustelut myös erittäin tarpeellisina. Tarpeellisuutta perusteltiin muun muassa perustarpeena tuottaa pelaajalle kokemus hyväksymisestä, ryhmään kuulumisesta sekä tasa-arvoisesta kohtelusta, kasvotusten käytävää keskustelua parhaana ongelmanratkaisukeinona, apuna nostamaan pelaajan itseluottamusta sekä tutustua ja kommunikoida paremmin molemmin puolisesti. Eräs valmentaja toi esiin myös sen näkökannan, että enemmän keskustelemalla luotaisiin pelaajille paremmat mahdollisuudet tuoda asioita esiin sekä vaikuttaa. Kaksi muuta valmentajaa taas kaipasi enemmän nimenomaan spontaaneja juttutuokioita pelaajien kanssa sekä sanottua epävirallista aikaa yhdessä, jolloin kummallakaan osapuolella ei ole painetta tuoda mitään asioita esiin ja tutustuminen on helpompaa.

”Mä koen et se mikä meil on huonoo, niin olosuhteet (harjoitusajat ja -paikat) ei oikein anna meille paikkaa, et meille ei tuu yhtään sellast tilannetta kaudella et meille tulis sellasta spontaania keskustelua pelaajien kans. Et ku ei niit vaan oikeesti oo, et se on sellanen mikä jää ihan liian vähälle. - - Just et se olis sellast spontaania, et ei lähtis siitä et ”hei mulla on sulle tällanen asia, kuuntele nyt”, vaan lähtis siitä et pelaaja sanoo jotain, mä sanon jotain ja käytetään sit viis minuuttia jutellen. Et tällaseen ei oikein oo meillä mahdollisuutta, kesällä niitä onneks on vähän enemmän.” (M, 26v.)

Vaikka kahden keskisten keskustelujen määrä koettiin hieman riittämättömäksi, olivat valmentajat kuitenkin sitä mieltä, että jokaisissa harjoituksissa tuli juteltua vähintään jonkun pelaajan kanssa hieman enemmän kuin vain tervehdittyä ja annettua harjoitteluun liittyvää palautetta. Varsinaisia erillisen ajan vaativia keskusteluja, kuten esimerkiksi kehityskeskusteluja, järjesti suurin osa valmentajista 1-3 kertaa kaudessa. Spontaaneja tai tarveperusteisia kahden keskisiä harjoitusajan ulkopuolella käytäviä

keskustelija valmentajat kokivat ilmenevän viikoittain. Nämä saattoivat olla kumman tahansa osapuolen, pelaajan tai valmentajan, aloitteesta. Lisäksi osa valmentajista oli yhteydessä pelaajiin viestimien välityksellä. Eräs valmentajista korosti, että vaikka kasvotusten käytävä keskustelu on tärkeää, niin etenkin teini-ikäisten kanssa ”*jään rikkomiseen*” voi joskus kulua kauankin aikaa, eikä nuoresta tahdo kasvotusten saada oikein mitään irti. Sen sijaan harjoitusten jälkeen puhelimitse laitettuun viestiin voi tulla huomattavasti parempia vastauksia ja valmentaja voi sitä kautta myös välittää pelaajalle viestiä siitä, että on huomannut hänen tilanteensa ja välittää.

Koska valmentajat viettävät pelaajien kanssa ajallisesti suuren määrän tunteja viikossa, kysyttiin heiltä myös pelaajien kanssa juteltavien asioiden sisällöistä, eli syntyikö keskustelua myös muusta kuin omasta lajista ja sen harjoitteluun tai pelaamiseen liittyvistä sisällöistä. Etenkin tyttöjen valmentajat kokivat, että suurin yksittäinen pelaajien esiin tuomia aiheita olivat koulu ja opiskelu: koulupäivän tapahtumista, kokeista sekä opettajista puhuttiin lähes jokaisen harjoitustapahtuman tai pelireissun yhteydessä. Eroa sukupuolten välillä löytyi siinä, että poikien valmentajat kertoivat poikien kanssa keskusteltavan paljon myös muusta urheilusta kuin koripallosta, mitä tyttöjen kanssa ei ilmennyt juuri lainkaan. Muina teemoina mainittiin lähinnä musiikki sekä julkisuuden henkilöt ja yleiset ajankohtaiset päivän ja maailman tapahtumat. Pääsääntöisesti valmentajat kuitenkin kokivat, että kahden kesken pelaajien kanssa ei juuri tullut keskusteltua muista kuin harrastukseen liittyvistä teemoista, ellei pelaajalla ollut jokin ongelma sen ulkopuolelta. Sen sijaan valmentajat ottivat mielellään osaa joukkueen sisällä tapahtuviin yleisiin keskusteluihin, sekä kuunnellen että kommentoiden.

Muista aiheista käyty keskustelu joukkueen sisällä koettiin valmentajien taholta myös oleelliseksi ryhmän viihtyvyyttä ja henkeä parantavaksi tekijäksi. Eräs valmentaja mainitsi myös, että pelaajille on myös hyvä nähdä valmentajankin välillä heittäytyvän pois auktoriteetin roolista ja olevan mukana joukkueen yhteisessä kepeässä hauskanpidossa. Yhteinen hauskanpito nähtiin myös hyvänä keinona harjoitella tunteiden säätelyä ja keskittymistä, eli milloin on oikea hetki hupailulle ja kuinka kasata itsensä sen jälkeen, esimerkiksi hauskanpitoa pukuhuoneessa ennen ottelua, mutta kentälle tultaessa keskittyen lämmittelyyn ja peliin valmistautumiseen.

Kokonaisuudessaan kahdenkeskistä keskustelua pelaajien kanssa pidettiin tärkeänä ja sekä yksilön että sen kautta koko joukkueen hyvinvointia ja kehitystä edistävänä tekijänä. Kaikki valmentajat olivat halukkaita keskustelemaan pelaajiensa kanssa, osa myös viestien välityksellä. Valmentajat eivät halunneet rajata keskusteluiden sisältöjä, pelaajien aloitteesta oltiin valmiita keskustelemaan mistä tahansa. Toisaalta, valmentajat eivät aktiivisesti itse kovin herkästi aloittaneet keskustelua muuten kuin pelaajan kehitykseen tai joukkueen sisäiseen dynamiikkaan vaikuttavia ongelmia tai huolia havaitessaan. Ajanpuutteen rajoittaessa keskustelumahdollisuuksia, korostui ennen kaikkea pelaajan oma aktiivisuus; harrastukseen motivoituneimmat sekä luonteeltaan sosiaalisimmat saivat eniten valmentajan huomiota, vaikka valmentajat pyrkivät mahdollisuuksien mukaan huomioimaan jokaista yksilöä edes jollain tavalla. Erikseen järjestettyjen sekä tarveperusteisten keskusteluhetkien lisäksi valmentajat kaipasivat enemmän spontaania jutustelua pelaajien kanssa, jotta molemmin puolisen tutustumisen kautta saavutettaisiin kasvua ja kehitystä tukevaa luottamussuhdetta.

6.3 Kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa

Valmentajat olivat täysin yksimielisiä siitä, että yhteistyö pelaajien vanhempien kanssa sujuu pääsääntöisesti hyvin. Kaikki kuitenkin kertoivat, että täysin ongelmatonta ei ole ollut. Vastauksista on mahdollista todeta, että aktiivisten, paljon mukana olevien ja valmentajan kanssa kommunikoivien vanhempien kanssa ongelmia ei juuri ole. Useampi valmentaja nosti esiin yhteisen ajan vaikutuksen, eli kun on ehtinyt olla saman joukkueen eli samojen perheiden kanssa pidempään, tutustuu paremmin ja ongelmia on koko ajan vähemmän, kun toimintaympäristö ja -tavat ovat molemmin puolin tuttuja ja luottamussuhde on päässyt kehittymään. Kääntäen ongelmia syntyy, kun vanhempi ei ole juuri koskaan paikalla eikä tiedä todellisesta toiminnasta riittävästi ja/tai *”nähdään vain se oma lapsi läpät silmillä”* (N, 40v). Tällöin monesti valmentajan suuntaan tuleva kommunikaatio perustuu oletuksiin tai lapsen totuuksiin:

”Vanhemmat ei aina osaa erottaa, et mikä on sen lapsen totuus. Usein saa kuulla, kuinka lasta on kohdeltu niin, näin ja noin ja treeneissä tehty sitä ja tätä ja sit kuitenkin todetaan, et eihän se (vanhempi) oo ite ees nähnyt yksiäkään harjoituksia, et ei se tiedä mitä siellä on tapahtunut ja mikä se tilanne on ollut ja ylipäätään että jostain yksittäisestä tehdään yleistä. Et tottakai se lapsen totuus tulee ottaa vakavasti, mutta sitä tulee myös suodattaa” (N, 26v.)

Osa valmentajista toi esiin myös sen, että niin kutsuttujen ”perävalovanhempien” eli poissaolevien, passiivisten vanhempien kanssa suhde voi olla neutraali tai käytännössä olematon, kun osapuolet eivät tiedä toisistaan yhtään mitään.

”Pääsääntöisesti sujuu ilman ongelmia (yhteistyö vanhempien kanssa). Sit taas kääntöpuolena tietenkin, mä ajattelen et jotta se sujuis hyvin, niin sit pitäis tehdä nimenomaan yhteistyötä. - - Osan kanssa asiat on todella hyvin ja hyvä keskusteluyhteys ja tavallaan ollaan niinku samalla kartalla siitä mitä me tehdään tässä maailmassa ja sen kyseisen lapsen hyväksi. Ja sit taas osan kanssa...se vaan on, se suhde. Se pyörii siinä.” (M, 26v.)

Yhdenmielisiä oltiin myös siitä, mikä aiheuttaa eniten ristiriitaa valmentajan ja vanhempien välillä: peliaika. Jokainen valmentaja mainitsi peliajan ensimmäisenä ja isoimpana kitkaa aiheuttavana tekijänä. Muina ristiriitoja synnyttävinä tekijöinä mainittiin muun muassa ongelmat kommunikaatiossa sekä vanhempien tyytymättömyys joukkueen toimintatapoihin, harjoittelun määrään tai valmentajan käyttäytymiseen.

”Tyypillisesti ne on aina sellasia tilanteita (ristiriitatilanteet), joissa niitä pelaajia jaotellaan jotenkin tason mukaan, et oli se sit joukkuejakoa, harjoitusjakoa tai kokoonpanoja mitä vaan. Sellasia, et vanhempi kokee et hänen lapsensa ei nyt saa sitä mitä pitäis. Ja usein näissä yhdistyy just sitä, ettei oikein tiedetä mitään siitä todellisesta toiminnasta ja kuvitellaan et valmentaja tekee päätöksiä heittämällä noppaa, tai sit myös sitä et on täysin epärealistiset käsitykset sekä oman että toisten lasten osaamisesta.” (N, 30v.)

Kommunikaatiotavat ja yhteydenpidon tiheys vanhempien suuntaan olivat kaikilla valmentajilla hyvin samansuuntaisia. Pääsääntöisesti vanhempiin päin oltiin yhteydessä sähköpostitse tai whatsapp-sovelluksen ryhmäviestin kautta joko valmentajan tai joukkueenjohtajan toimesta. Vanhempien suuntaan viestejä lähetettiin noin kerran viikossa ja ne ovat tyypillisesti tiedotusluonteisia (kokoonpanot, seuraavan viikonlopun pelitapahtumat jne.). Vanhempien yhteydenotot valmentajan suuntaan taas tapahtuivat pääsääntöisesti puhelimitse soittamalla / jonkin viestimen kautta tai kasvotusten. Joukkueen sisäisiä vanhempainiltoja järjestettiin keskimäärin 1-4 kauden aikana, riippuen pääsääntöisesti joukkueen tapahtumakalenterin sisällöstä. Jokaisella joukkueella oli vanhempainpalaveri vähintään joka kauden alussa.

Yleisen keskustelun vanhempien kanssa valmentajat kokivat tarpeelliseksi, mutta määrän jokseenkin vähäiseksi. Tarpeellisuutta perusteltiin muun muassa yhteisellä vastuulla pelaajan kasvatuksesta ja toisaalta koettiin, että olisi hyvä olla samalla sivulla

tai ainakin kuulostella millä linjalla kummatkin osapuolet ovat kasvatuksellisten näkemysten suhteen. Eräs vastaaja totesi myös, että *”pelaajien kasvatuksen ohella olisi hyvä keskustella ja kasvattaa hieman vanhempiakin sen suhteen, että mistä nuorisourheilussa on oikeasti kysymys, ettei se ole vain menestystä vaan erilaisten taitojen kehittämistä”* (M2, 40v). Aika nähtiin kuitenkin merkittäväksi keskustelumahdollisuuksia rajoittavaksi tekijäksi. Valmentajat kokivat järkeväksi priorisoida käytettävissä olevan ajan ennemmin keskusteluun pelaajien itsensä kuin heidän vanhempiensa kanssa. Osa vastaajista piti nykyistä määrää keskustelua näin riittävänä, oleellista oli mahdollisuus keskusteluun, mutta sitä ei ollut aktiivisesti tarpeen lisätä, mikäli tilannetekijät eivät sitä vaatineet.

Vanhempien kanssa käytävä keskustelu nähtiin kuitenkin positiivisessa valossa ja muutamat haastateltavat mielellään jopa kasvattaisivat vanhempien kanssa käytävää keskustelun määrää. Samat valmentajat pyrkivät tutustumaan pelaajan vanhempiin ja järjestämään mahdollisuuksia, joissa voisi spontaanisti avata jutustelun vanhemman kanssa tai toisaalta ihan tiedostaen koittaa rupertella kaikkien vanhempien kanssa edes muutaman sanasen kauden aikana. Vanhempien aktiivisuus olla mukana lastensa harrastuksessa näyttäytyi keskusteluhaluuteen merkittävimmin vaikuttavana tekijänä:

”Enemmän ehkä kuuluttais myös sitä, et sen vanhemman tulis olla kiinnostunut siitä mitä sille lapselle kuuluu sen harrastuksessa. - - Et en mä tiedä onks se jotenkin väärin, mut mulla on ehkä vähän sellanen asenne, et jos en mä edes tiedä tyylin ketä ne vanhemmat on, niin miks mä lähettäisin hänelle viestin tai soittaisin et hei, sun tytölle kuuluu tällasta. Mut jos se vanhempi on siinä paikalla, niin mielelläni mä juttelen sen tytön kuulumisista. Oma energia on sen verran rajallista et mieluummin sen sit käyttää johonkin, mistä saa itsekin jotain. Eri asia tietty, jos on joku ongelma.” (N, 25v.)

”Musta se on kyllä vähän outoakin, että kun miettii kuinka paljon me oikeasti vietetään näiden lasten kans aikaa, siis monta tuntia viikossa, käytännössä melkein joka arki-ilta ja kaudessa monen monta viikonloppua ja joskus ollaan tuolla pitkin poikin Suomea ja jopa ulkomaita monta päivää putkeen kellonympäri näiden kanssa, niin että se vanhempi ei olis sit niinku yhtään kiinnostunut (tutustumaan valmentajaan). Et vaikka mulla nyt ei siis oo omia lapsia, niin kyllä mä vahvasti uskon et olisin kiinnostunut tietämään jotain siitä ihmisestä, tutustumaan, että kenen kanssa se mun lapseni oikein liikkuu ja on. Et sit kun tosiaan on näitä vanhempia, joita ei näe koskaan tai joista kuulee pelkästään sähköpostitse pari kertaa kaudessa.” (N, 26v.)

Toisaalta myös iän nähtiin korreloivan keskusteluhaluuteen kanssa molempiin suuntiin:

”Siin tullaan ehkä vähän siihen et mä oon nuori (keskusteluhaluudessa). Et vähän ehkä koen et joidenkin vanhempien, vähän sellanen suhtautuminen et kun mä

kuitenkin olen vähintään 10-15 vuotta heihin verrattuna nuorempi. Et tavallaan ollaan samalla kartalla ja tiedetään mitä tehdä, mut ehkä ei keskustella siitä (kasvatuksesta) ihan niillä sanoilla. Ainakin välillä tullu sellanen fiilis, että tavallaan vanhemmat ymmärtää mitä täs on keinoja ja haluavat et teen niitä asioita ja arvostavat sitä työtä, mut sit taas kuitenkin ei kehtaa sanoa sitä kun mä oon tällanen nuori poika”. (M, 26v.)

”Kyl sekin niinku omalla tavallaan muuttuu, et en mä niinku kaksikymppisenä ajatellu että mun tarvis kauheesti viettää niin sanotusti muuta vapaa-aikaa niiden vanhempien kanssa. Mut nyt ne alkaa olla lähempänä omaa ikää, niin ei se oo mikään mahdoton, siis vaikka sauna-iltaa viettää, et se on ihan ok. Ihan samal tavalla ku sul on muita kavereita niin voi niist (vanhemmista) joku olla sun kaveriski.” (M, 32v.)

Tiedusteltaessa paljonko vanhempien kanssa keskusteltiin kasvatuksellisista asioista, totesi useampi valmentaja kasvatuksellisten teemojen jäävän lähinnä ensimmäiseen vanhempainiltaan, kun uuden kauden toimintatapoja ja -periaatteita käydään läpi. Valmentajat toivat esiin, että vanhemmat eivät juurikaan haasta tai esitä erimielisyyksiä kasvatuksellisiin tavoitteisiin liittyen. Negatiivista palautetta kasvatuksellisista toimintatavoista oli tullut hyvin vähän, jos lainkaan. Esimerkkeinä mainittiin lähinnä tilanteet, joissa joku perhe on halunnut tehdä jotakin yhteisten toimintatapojen vastaisesti tai kun kauden alussa on soviteltu kahden ikäluokan aiemmin erilaisia toimintatapoja yhdeksi.

”- - mun kielenkäyttö, tai se miten mä olen peleissä käyttäytynyt, niin se on niinku tähän mennessä ainoa mistä on tullu. Et muuten ku meillä on puhuttu urheilijaks kasvattamisesta tai tämmösestä niinku joukkuehenkeen liittyvistä asioista tai muusta niin ei oo tullut, et jos on ollu, niin se on ollu pelkästään mun toiminnasta. Et muuten vanhemmat vähän turhankin hiljaa hyväksyy, et näistä voitais keskustella enemmän ku mitä niistä on tullut keskusteltua” (M2, 40v.) (Kys. Onko kasvatuksellisista asioista syntynyt konfliktia vanhempien kanssa?)

Valmentajat kokivat vanhempien heille osoittamien kasvatusodotusten kohdistuvan pitkälti urheilijaksi kasvamisen piiriin. Lähes kaikille valmentajille oli osoitettu vanhempien taholta toiveita ohjata pelaajia urheilijan elämäntapoihin, kuten ravintoon, lihahuoltoon ja lepoon liittyvissä teemoissa. Lisäksi vanhemmilta on tullut positiivista palautetta, kun valmentaja on puuttunut tai kannustanut muun muassa järkevään pukeutumiseen talvikeleillä (takki kiinni, hanskat ja pipo). Loukkaantumistilanteissa vanhemmilla on monesti vaihtelevasti kokemusta, jolloin valmentajalta odotetaan tukea, tietoa sekä apua kuntoutukseen ja lajin pariin palaamiseen. Kokeneet valmentajat totesivat myös vanhempien odotusten muuttuneen ja osin nousseen vuosien varrella, vanhemmatkin selkeästi odottavat toiminnalta muutakin kuin pelkkää joukkueen ohjaamista ja lajitaitoja, vaatimukset etenkin yksilön kohtaamisessa ovat nousseet.

"Nykyään moni vanhempi tuntuu toivovan, et kaikki mahdolliset "ikävät asiat" käsiteltäis pelaajan kanssa kahestaan, mikä ei käytännös usein oo mahdollista. Joukkue toimii yhtenä yksikkönä ja usein sitä palautetta ehtii antaa vaan kollektiivisesti, sekä positiivista että rakentavaa. Ei oo aikaa eikä resursseja ottaa jokaista pelaajaa erikseen sivuun ja antaa rakentavaa palautetta sillä tavalla. Sit kenellekään ei sais tulla paha mieli mistään, mikä tietty on myös mahdotonta eikä kasvatuksellisesti edes kovin järkevää, sillä eihän se elämässä toimi niin." (N, 30v.)

"Vanhemmilta on tullut selkeitä pyyntöjä, että voitko jutella ton kaa kun sillä on "tuskaa korvien välissä", yleensä toki enemmän lajiin liittyen. - - Tai sit on esitetty vähän niinku toiveita jotka on kuulostanu enemmän odotuksilta, tyyliin et kai te sit opetatte näille sitä ruokavalioo ja muuta." (M, 32v.)

"Musta on välillä tosi yllättävääkin... - - Et mäkin oon kohdannu sellasia tilanteita joissa mun oletetaan olevan niinku äiti, no nyt oon vähän vanhempi, mut kyl se sillon tuntu välillä tosi pahaltakin kun sä oot just parikymppinen ja joku on valmis lähettään sut neljäksi päivää turnaukseen yksin 18 kakaran kanssa, et oo siellä nyt niille äiti neljä päivää kellon ympäri. Et sitä vaan aatteli et ymmärtääks nää vanhemmat et minkä ikänen mä oon, ei mulla oo omii lapsii eikä ees, vielä, mitään tän alan koulutustakaan! Et tajuutteks mihin vastuuseen ootte mua laittamassa, et kyllä sitä koki et heti alkuun tuli aika paljon odotuksii." (N, 26v.)

Joskus esiintyy myös niin kutsuttuja "harmaan alueen tilanteita", jolloin voi olla hankala tietää mikä kuuluu valmentajalle, mistä asiasta tulisi olla yhteydessä kotiin ja minkä voi selvittää pelkästään pelaajan itsensä kanssa. Päihdeaineiden kohdalla päätöksentekoa pidettiin helppona: jokainen valmentaja koki velvollisuudeksi ilmoittaa vanhemmille, mikäli oma, alaikäinen pelaaja jäisi kiinni esimerkiksi alkoholin käytöstä tai tupakoinnista. Valmentajat kokivat, että suhde kyseessä olevaan pelaajaan sekä hänen vanhempiinsa oli tässä ratkaisevassa roolissa. Erityisesti tyttöjen valmentajat nostivat esiin myös syömishäiriöihin tai mielenterveyteen liittyvät teemat. Teemaa kommentoitiin muun muassa seuraavasti:

"Syömishäiriöihin tai mielenterveyden ongelmiin liittyvät havainnot on aika vaikeita. Et kyl sitä aika pitkään pohtii, koska on OK mennä juttelemaan omista havainnoista vanhemman kanssa." (N, 30v)

"Oon joutunu käymään pelaajan kans sen keskustelun, et sä et oo tarpeeks hyväks kunnossa, et sun pitäs ehkä pudottaa muutama kilo, jotta olisit parempi pelaaja ja pystysit toteuttamaan niitä asioita mitä vaaditaan. Niin sit ku se on menny kotiin itkeen sitä, et mä oon läski, niin sit ku se puhelu tulee (vanhemmilta), et mitä tää tarkoittaa. - - Et eihän ne vanhemmat usein nää, et tää koskee nyt mun lasta, kun jostain yleisesti kerrotaan." (N, 40v)

"Ei sitä kauheen helpolla lähde yhteyttä ottamaan, et kyllä sitä vähintään yön yli nukkuu. - - Et kuinka paljon valmentajakoulutuksessa tähän kiinnitetään huomiota, X:ää ja O:ta kerrotaan kyllä et miten ne menee, mut sit aika vähän on ollut mitään tähän toiseen puoleen.. et kuinka kohtaat hankalan vanhemman tai otat puheeksi jollekin nuorelle kuinka pitäs syödä tai sellasia asioita. Et sit sitä pitää vaan kokeilla ja oho, tällä kertaa onnistu ja jollain kertaa ei." (M1, 40v).

”On ollu pari sellasta tilannetta, ku mä oon miettiny et nyt pitäs laittaa viestii, mut sit jostain syystä se on vaan jääny. Ehkä kans se, et ne on myös ollu sellasii tilanteita ku oon ite miettinyt et oonko mä toiminu väärin. Et se kynny lähettää se viesti ”Moi, olen mokannut”, niin on aika iso.” (N, 25v.)

”Monesti toivois vanhemmilta sekä lisää ymmärrystä et rohkeutta olla avoin asioista, et ne uskaltais kertoa eikä kokis et kaikki on vaan perheen omii asioita. Ku ollaan niin paljon näiden lasten kaa. Ykskin tyttö oli alakuloinen monta viikkoa ja sit se kärjisty siihe et itki treeneissä ja istuin puol tuntia käytävässä kaksin hänen kans eikä silti saanut kerrottua mikä on. Ja vielä meni pari viikkoa ennen ku vanhemmilta tuli sähköpostia että eroavat. Niin kyllähän se selitti tosi paljon ja harmitti kun olis hirveästi halunnu sitä tyttöä auttaa!” (N, 26v.)

Tiivistäen yhteistyöstä vanhempien kanssa voi todeta, että aktiivisten, lastensa harrastuksesta kiinnostuneiden ja paljon paikalla olevien vanhempien kanssa jutellaan eniten ja suhde on hyvä. Passiivisten, vähemmän tai ei lainkaan osallistuvien vanhempien kanssa suhde on olematon tai sikäli otollinen konflikteille, kun ei tunneta toisia eikä toimintatapoja, niin syntyy väärinkäsityksiä ja tilanteet usein tulehtuvat, kun yhteydenottoa pantataan liian pitkään. Myös persoonallisuus nostettiin esiin: toiset ovat ylipäättään innokkaampia keskustelemaan omista tai perheensä asioista kuin toiset ja on myös inhimillistä hakeutua keskustelemaan enemmän sellaisten ihmisten seuraan, joiden kanssa yhdessäolon kokee luontevaksi. Hyvä suhde vanhempiin paitsi myös vähensi ongelmia, niin madalsi kynnystä ottaa erilaisia aiheita puheeksi. Tällaisissa valmentaja-vanhempi-suhteissa myös käsiteltiin laajempia teemoja. Monesti hyvä suhde pelaajaan korreloi positiivisesti suhteessa vanhempiin, kun taas oli mahdollista olla hyvä suhde pelaajaan ja olematon tai heikohko suhde vanhempiin. Yksikään valmentajista ei puhunut heikosta suhteesta pelaajaan ja hyvästä suhteesta tämän vanhempiin. Moni heistä koki myös pelaajan motivaation vaikuttavan vanhempien aktiivisuuteen niin, että motivoituneimpien pelaajien vanhemmat olivat aktiivisimmin mukana joukkueen toiminnassa ja toisaalta he hakeutuivat oma-aloitteisesti kontaktiin valmentajan kanssa.

6.4 Johtopäätökset

Haastateltavat kokivat kasvatuksen luonnolliseksi osaksi valmentajan roolia. Yksikään valmentaja ei irtisanoutunut kasvatusvastuusta. Käsitykset oman roolin vaikuttavuudesta kuitenkin vaihtelivat vastaajien välillä; osa näki itsensä aktiivisina vaikuttajina ja osa painotti yksilön vastaanuloa sekä muiden kasvattajien merkityksellisempää roolia. Valmentajat kuitenkin tunnistivat Liukkosen (1990, 48) esiin tuomat urheilun otolliset

olosuhteet luoda kasvatukselle sopivia tilanteita: mahdollisuus joka heillä oli verrattuna toisiin kasvattajiin.

Valmentajilla on siis käsitys kasvatuksesta kollektiivisena toimintana. Pelaajilla on ympärillään monia kasvatukseen osallistuvia tahoja, joista vanhempien rooli on ensisijainen, mutta oma rooli kasvatusprosessissa koettiin merkityksellisenä. Bronfenbrennerin kehäteoriaa soveltaen valmentajat sijoittivat itsensä näin vahvasti pelaajiensa mikrosysteemiin kuuluviksi ja tunnistivat eri tekijöiden vaikutukset kasvatussuhteeseen. Toimiva kommunikointi valmentajan ja pelaajien vanhempien välillä nähtiin kasvatusta edistävänä tekijänä ja usein kommunikaatio vanhempien kanssa lisäsi myös pelaajien kanssa käytävän keskustelun määrää, jolloin mahdollisuuksia kasvatustilanteisiin on enemmän ja mahdolliset kasvatustarpeet nousivat paremmin esiin.

Kuten pelaajienkin kanssa, myös toisten vanhempien kanssa oltiin enemmän yhteydessä kuin toisten. Kasvatusvastuusta puhuttaessa ongelmaksi nousivat ne vanhemmat, jotka loistivat poissaolollaan; ei voitu puhua juuri minkäänlaisesta kasvatuskumppanuudesta. Hyvä suhde vanhempien kanssa taas paransi suhdetta tyyppillisesti myös pelaajan kanssa. Valmentajat eivät kuitenkaan osanneet eritellä syitä sille, miksi toisten vanhempien kanssa suhde jäi olemattomaksi tai heikoksi. Syitä tähän voisi Bronfenbrenneria mukaillen etsiä eksotason tekijöistä: vanhemmalla voi olla elämässään muita kuormittavia tekijöitä, jotka vaikuttavat hänen haluunsa tai mahdollisuuteensa osallistua lapsen harrastukseen. Samat tekijät voivat vaikuttaa myös valmentajien kykyyn olla läsnä ja kasvattaa pelaajiaan; oma jaksaminen on rajallista ja aikaa sekä kohteita on priorisoitava.

Valmentajat korostivat ennen kaikkea ryhmän (joukkueen) kasvattamista. Joukkueen yhteisillä säännöillä sekä toimintatavoilla halutaan tukea myös pelaajien omaa vastuunottokykyä; kaiken ei tarvitse tapahtua valmentajajohtoisesti vaan rutiinit ja ryhmä tukevat pelaajia selviytymään osasta toiminnoista itsenäisesti. Valmentajat ohjaavat näin pelaajan kasvua itsenäisyyteen. Lapsia myös tuetaan sosiaalisissa suhteissa sekä ryhmässä, joukkueessa toimimisessa. Yksilökasvatuksesta puhuttaessa esiin nousi vuorovaikutuksen vastavuoroisuus ja molemminpuolinen halu kommunikointiin. Kaikilla pelaajilla ei ole tarvetta tai halukkuutta syvemmän suhteen luomiseen valmentajan

kanssa. Edellä mainitut näkökulmat ovat yhteydessä Värin määritelmiin kasvatuksesta; lapsen ohjausta itsenäisyyteen ja vastuuseen, kasvattamaan yhteiskunnan jäseneksi ja kasvatuksen tapahtumista kasvatettavaa kuunnellen, dialogisesti.

Koska kasvatuksen osuus juniorivalmennuksessa oli valmentajien mielestä tärkeä ja olennainen, heille oli hankala erotella siihen kuluvaan aikaa; Kasvatuksen koettiin tapahtuvan arjen pienissä tilanteissa ja ilmenevän lähinnä konkreettisena, ohjaavana toimintana. Suunnitellulle kasvatustoiminnalle valmentajat kaipasivat lisää aikaa, sillä nykyisillä resursseilla kaikki aika kului itse liikkumiseen, harjoitteluun tai pelaamiseen. Kasvatus tapahtuu siis urheilun kautta, limittäin arjen toiminnoissa ja toimintaa ohjaavien arvojen välityksellä. Vastauksista välittyi ristiriita todellisuuden ja ihanteen välillä; valmentajat toivoisivat lisää aikaa kasvatusperiaatteiden pohdinnalle sekä kasvatustilanteiden luomiselle. Liikunnan ja lajivalmennuksen todettiin kuitenkin vievän suurimman osan ajasta ja tämä koettiin myös oikeaksi, koska sitä varten lapset ovat toiminnassa mukana ja toisaalta, koska lapsilla on muitakin kasvattajia.

Valmentajien kasvatustyö on käytännönläheistä tapa- ja normikasvatusta. Fyysisen hyvinvoinnin lisäksi valmentajat olivat halukkaita tukemaan pelaajien henkistä kasvua enemmänkin, kuin mihin resurssit tällä hetkellä riittivät. Itsetunnon kohottaminen ja kyky auttaa lapsia käsittelemään epäonnistumisia nousivat esiin kaikille vastaajilla. Valmentajat eivät myöskään halunneet irtisanoutua mistään kasvatuksen osa-alueesta; Vastauksissa nousi esiin halukkuus auttaa ja kohdata pelaajat missä tahansa tilanteessa, hyvässä ja pahassa. Vastauksista on löydettävissä ajatus hyvään kasvattamisesta (Ikonen 2000 & Värri 2000), valmentajien halu ohjata pelaajia saavuttamaan ideaalinsa niin ihmisinä kuin urheilijoina.

Valmentajien arvoissa, joita he halusivat pelaajilleen välittää, korostuvat yhteisöllisyys, yrittäminen ja virheistä oppiminen, rohkeus ja sinnikkyys sekä ajatus harjoittelemalla oppimisesta ja kehittymisestä (kuvio 4). Haastattelujen perusteella valmentajat pyrkivät luomaan kasvatusympäristöjä, jotka Dweckin teorian mukaisesti sisältää kasvunasetteen elementtejä. Erityisesti tyttöjen valmentajat nostivat esiin itsetunto-ongelmien yleisyyden. Huono itsetunto ilmenee tyypillisesti käsityksenä omasta puutteellisuudesta ja joukkuelajissa monesti vielä vertailuna toisten pelaajien taitoihin. Näillä pelaajilla on Dweckin mukaisesti muuttumattomuuden asennetta. Tätä asennetta

valmentajat pyrkivät muuttamaan kohti kasvunasennetta antamallaan palautteella, jossa korostetaan erehdyksen kautta oppimista ja taitojen kehittymistä harjoittelun avulla sekä nostamalla esiin sen myötä tulleita onnistumisia.

7 POHDINTA

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkittiin suomalaisten juniorikoripallovalmentajien näkemyksiä omasta kasvatusvastuustaan. Tutkimus edustaa kvalitatiivista tutkimusotetta ja se toteutettiin haastattelemalla kahdeksaa koripallovalmentajaa. Valmennusvuosia haastateltaville oli kertynyt 7-21 vuotta, jonka lisäksi heillä kaikilla oli pelaajataustaa. Kaikkien kohdalla on näin mahdollista puhua kokeneesta ohjaajasta. Haastateltavilta saatiin tutkielmaan pätevää tutkimusaineistoa.

Tutkielman yhtenä hypoteesina oli, että valmentajalla ei ole selkeää käsitystä omasta roolistaan kasvattajana. Oletuksena kuitenkin oli, että valmentaja tiedostaa oman merkityksensä lapsen tai nuoren elämään vaikuttavana aikuisena ja siten myös kasvattajana. Tutkimustulokset osoittivat kaikkien valmentajien tiedostavan kasvatuksen kuuluvan olennaisena osana valmennustyöhön. Eroja valmentajien välillä löytyi kuitenkin heidän käsityksissään kasvatuksensa vaikuttavuudesta yksilöille. Osa piti itseään aktiivisena vaikuttajana, kun taas osa näki kasvatuksen siirtyvän lapsille passiivisemmin, kollektiivisen, koko ryhmälle annetun ohjauksen ja palautteen muodossa. Valmentajat nostivat esiin yksilöerot pelaajien välillä: kaikilla ei ollut samanlaista tarvetta tai

halukkuutta “tulla kasvatetuiksi”. Toisille lapsille he kokivat siis olevansa merkittävämpiä kasvattajia kuin toisille.

Haastateltavat huomioivat eron ihanteen ja todellisuuden välillä. Kaikilla heistä oli tahtoa keskustella ja kohdata pelaajiaan enemmän yksilöinä, mutta arjen resurssit eivät useinkaan mahdollistaneet tätä. Valmentajat olisivat siis halunneet olla läheisiä, merkittäviä aikuisia useammalle pelaajalle, kuin heidän on mahdollista. Ensimmäinen tutkimusoletus piti näin paikkansa. Valmentajat tiedostivat toimintansa vaikuttavan lapseen ja valmentajan roolin ymmärrettiin sisältävän pelaajien kasvatusta. Käsitys kasvattajan roolista kuitenkin vaihteli lasten tarpeiden, odotusten sekä käytettävissä olevien resurssien mukaan, joten rooli ei ollut aina selkeä.

Haastatteluissa korostui ajan puute. Toinen tutkimuksen hypoteesi oletti, että valmentajat pitävät joukkueen kehittämistä yksilökehitystä tärkeämpänä. Tämä oletus osoittautui osittain vääräksi. Valmentajat kertoivat käytännön valmennustoiminnassa korostuvan kollektiivinen ohjaus ja enemmistön tarpeet, mutta he haluaisivat kaikki muuttaa tätä tilannetta, mikäli se olisi resurssien puolesta mahdollista. Valmentajat olivat erityisen kiinnostuneita tukemaan pelaajien itsetunnon kehittymistä sekä auttamaan epäonnistumiseen liittyvien haasteiden kohtaamisessa. Toisaalta valmentajat yrittivät luoda toimintaan yksilökehitystä tukevia kollektiivisia toimintatapoja, kuten esimerkiksi joukkueen yhteiset, pelaajien kanssa sovitut säännöt.

Tutkimustulosten perusteella voidaan osoittaa valmentajien pitävän rooliaan kasvattajana luontevana ja joukkueelle merkittävänä, mutta yksilötasolla tämä merkitys vaihtelee. Tutkimusmateriaalia kerätessä olisi pitänyt selkeämmin kysyä, kuinka valmentajat siirtävät kasvatusajatuksiaan käytännön toimintaan. Esimerkiksi, valmentajat halusivat välittää pelaajilleen ajatuksia rohkeudesta, sinnikkyydestä ja yritteliäisyydestä, mutta miten tämä näkyi käytännön toiminnassa. Ohjasiko tämä ajattelu pelaajille annettua palautetta? Kysyttäessä valmentajilta joukkueen toimintatapojen muodostamisesta, monet nostivat esiin aiemmin opittujen toimintojen vaikutuksen: joukkueessa toimitaan kuten “on aina ennenkin toimittu”. Kun normit ja tavat otetaan muualta annettuina, ne eivät välttämättä edusta valmentajan omia arvoja ja periaatteita. Tämän ristiriidan tiedostamiseen olisi pitänyt paneutua haastattelutilanteessa enemmän.

Perinteiset ja vanhat valmennusmenetelmät, jotka perustuvat autoritaariseen johtajuuteen, ovat olleet olennainen osa valmennuskulttuuria. Nykyaikaisessa individualistisessa yksilöä korostavassa ajassa odotetaan kuitenkin toisen tyyppistä johtamista. Nämä odotukset eivät tule pelkästään pelaajilta tai heidän perheiltään, vaan myös valmentajilta itseltään. He toivat haastatteluissa esiin paineen antaa pelaajilleen enemmän yksilöllistä huomiota ja henkilökohtaista palautetta. Valmentajalla voi näin olla sisäinen ristiriita korostaessaan lapsille yhdessä tekemisen, joukkueen merkitystä ja ajatuksia siitä, että joukkueessa jokainen on yhtä tärkeä, mutta samalla tiedostaessaan yksilön tarpeen toisenlaiseen palautteeseen. Valmentajilta voisikin kysyä, miksi sellaiset autoritaariset valmennusmenetelmät ovat edelleen käytössä, joita he eivät itsekään pidä kasvatuksen puolesta tarkoituksenmukaisina.

Kuten aiemmin todettu, haastatteluissa tuli ilmi käytettävissä olevan ajan priorisoiminen ja riittämättömyys kaikkeen toivottuun. Ei ole realistista odottaa merkittävää lisäystä käytettävissä olevalle ajalle, mutta olisikin mielenkiintoista tutkia, voitaisiinko käytettävissä olevaa aikaa hyödyntää paremmin kasvatustavoitteita palvelevaksi. Keskusteltaessa kasvatustavoitteista, valmentajat huomasivat kasvatustavoitteiden olevan vahvasti esillä esimerkiksi kausisuunnitelmaa tehtäessä, mutta kauden aikana nämä tavoitteet usein jäivät peliin ja liikuntaan liittyvien tavoitteiden varjoon. Tämä selittyy osin urheiluun liittyvällä kilpailu- ja tulostavoitteella. Kauden mittaan tyypillisesti sekä valmentajan, pelaajien että joukkueen ympärillä olevien huomio siirtyy urheilullisen menestyksen saavuttamiseen. Tämä tavoite saattaa helposti ohittaa muut asetetut tavoitteet.

Valmentajien puhuessa vertaillen kasvatuksen ja urheilun tärkeydestä oli erotettavissa kahdenlaista ajattelua. Toisilla valmentajilla oli selkeä pidemmän aikavälin visio, missä nämä nyt teini-ikäiset pelaajat pelaavat myöhemmin aikuisina ja mitä he tällöin osaavat. Ajatteluun liittyi vahvasti ajatus, että pelaajat saavuttaisivat urheilullisen potentiaalinsa ja voisivat halutessaan kilpailla jopa kansainvälisellä tasolla. Toisten valmentajien ajattelu taas painottui nykyhetkeen, korostaen että pelaajilla tulee olla turvallinen ja hauska ympäristö harrastaa. Kun ajatus tulevaisuuden visiosta on hyvin erilainen, näkyy tämä todennäköisesti eri toimintatapoina ja tavoitteina nykyhetkessä. Olisikin järkevää tutkia,

minkälaista kasvatustieteellistä teoria- ja tutkimustietoa nämä erilaisen valmennusfilosofian omaavat tahot tarvitsevat valmennuksen tueksi.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuseettinen pohdinta

Laadullisen tutkimuksen ongelmana on, ettei sen luotettavuuden arviointiin ole olemassa selviä ja yhtenäisiä ohjeita. Yhtenä merkittävänä tekijänä kuitenkin on tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus sekä tutkimusprosessin läpinäkyvyys. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135) Tässä pro gradu -tutkielmassa on esitelty tehty tutkimusprosessi, siinä käytetyt tiedonhankintamenetelmät sekä niillä saatu tutkimusaineisto mahdollisimman selkeästi ja johdonmukaisesti.

Tutkimusetiikka on keskeistä ihmistieteellisessä tutkimuksessa, jota myös kasvatustiede edustaa. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen yleisten eettisten periaatteiden mukaan tutkimuksessa tulee kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. Tutkimus tulee toteuttaa siten, että tutkimuksesta ei aiheudu tutkittaville henkilöille merkittävää haittaa tai vahinkoa. (Kohonen & Kuula-Luumi & Spoo 2019, 7) Tässä tutkimuksessa käytettiin tiedonhankintamenetelmänä haastattelua. Haastattelut toteutettiin kasvokkain, tutkijan ja haastateltavan välittömässä yhteydessä. Tällöin tutkijalla on erityinen vastuu siitä, ettei haastateltava koe tilannetta painostavana tai ahdistavana. Informantin on myös voitava luottaa siihen, että hänen antamiaan tietoja käytetään hyvän tutkimusetiikan mukaisesti. Saatuja tietoja hyödynnetään vain sellaisissa tarkoituksissa, jotka on etukäteen hänelle kerrottu. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 20)

Ihmistutkimuksen etiikassa on huomioitava myös henkilötietojen suojaamiseen liittyvät asiat. Henkilötietoja ovat kaikki sellaiset tiedot, joilla henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai epäsuoraan. (Kohonen & Kuula-Luumi & Spoo 2019, 11) Tätä tutkimusta tehtäessä haastateltaviin oltiin suoraan yhteydessä ja heillä oli mahdollisuus vaikuttaa haastattelupaikkaan sekä -ajankohtaan ja näin luoda tilanne itselleen optimaaliseksi. Haastattelupyynnön yhteydessä heille kerrottiin tietoja tutkimuksesta sekä haastatteluteemoista ja heillä oli mahdollisuus esittää kysymyksiä. Haastattelutilanteessa haastateltaville kerrottiin, että aineistoa käsittelee ainoastaan

haastattelija itse ja tutkimusraportissa säilytetään vastaajien anonyymiteetti. Koska tutkimusaihe ei ole erityisen arkaluonteinen, ei henkilötietojen salaamiseen ole erityisen suurta tarvetta. Haastateltavat ovat suostuneet tutkimuksen tarkoituksen kannalta oleellisten henkilötietojen esittämiseen tutkimusraportissa. Kukaan haastateltavista ei ole suoraan tunnistettavissa tutkimuksesta.

LÄHTEET

- Berg, P. 2012. Kunnan kansalaisia kasvattamassa – vanhempien ja valmentajien näkemyksiä kodin ja urheiluseuran kasvatustehtävistä. Teoksessa Nuorisotutkimus 30 (4), 34-52.
- Blackwell, L., Trzesniewski, K. & Dweck, C. 2007. Implicit Theories of Intelligence Predict Achievement Across an Adolescent. *Child Development* vol 78 (1), 246-263.
- Braun, V. & Clarke, V. 2012. Thematic Analysis. *APA Handbook of Research Methods in Psychology* vol. 2, 57-71.
- Bronfenbrenner, U. 1979. *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. 2002. Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa R. Vasta (toim.) *Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä*. Suomentanut Anne Toppi. 2. painos. Suomi: UNIpress, 221–288.
- Ceci, S. 2006. Urie Bronfenbrenner. *American Psychological Association* vol. 61 (2), 173–174.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Fogelholm, M. 2011. *Lapset ja nuoret*. Kirjassa: Fogelholm M, Vuori I, Vasankari T, toim. *Terveysliikunta*. 2. uud. p. Hki: Duodecim: 76 – 87.
- Helsingin Sanomat. Kymmenet vanhemmat vaativat hyllytetyn luistelu-valmentajan Mirjami Penttisen työvelvoitteen palauttamista heti: ”Pidetty ja arvostettu valmentaja” <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006381248.html> (luettu 22.1.2020)
- Helsingin Sanomat. Helsinki tutkii, onko Mirjami Penttisen seura HSK rikkonut reilun pelin periaatteita <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006505971.html> (Luettu 13.5.2020)
- Helsingin Sanomat. Nyt puhuu luistelijan vanhempi, joka pettyi valmentaja Mirjami Penttiselle räätälöityyn sovintoon: ”Ei sitä lasten tuskaa poista mikään” <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006513234.html> (luettu 20.5.2020)
- Helsingin Sanomat. Valmentaja Mirjami Penttisen seura HSK tyytyi 57 000 euron avustusten takaisinperintään – puheenjohtaja: takaisinperinnällä ei ole vaikutusta seuran toimintaan <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006609329.html> (luettu 21.8.2020)
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1988. *Teemahaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. 1.-2.- painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hämäläinen, K. 2008. *Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa – Eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Härkönen, U. 2007. The Bronfenbrenner ecological systems theory of human development. Scientific Articles of V International Conference PERSON.COLOR.NATURE.MUSIC.

Härkönen, U. 2008. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Teoksessa Niikko, A., Pellikka, I. & Savolainen, E. Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä. Kirjoituksia Kuninkaankartanonmäeltä. Joensuun Yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. <http://sokl.uef.fi/verkojulkaisut/monitiet/harkonen.htm> (luettu: 21.5.2018)

Ikonen, R. 2000. Mitä se on se 'kasvatus'? Kasvatus 31 (2), 118– 129.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus> (luettu: 27.3.2021)

Kaski, S. 2013. Urheiluvalmentajien työhyvinvointi Suomessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere University Press.

Koski, P. & Hirvensalo, M. 2019. Liikunnan merkitykset ja esteet. Teoksessa Kokko, S. & Martin (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019, 66-74.

Koski, P., Laine A. & Matilainen, P. 2016. Urheilun ja liikunnan seuraaminen. Teoksessa Kokko, S. & Mehtälä, A. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016, 51-56.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.

McWayne, C. M., Cheung, K., Wright, L. E. G., & Hahs-Vaughn, D. L. 2012. Patterns of school readiness among head start children: Meaningful within-group variability during the transition to kindergarten. Journal of Educational Psychology vol 104 (3), 862–878.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. painos. Helsinki: International Metholp Ky.

Mononen, K., Blomqvist, M., Koski, P. & Kokko, S. 2016. Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Kokko, S. & Mehtälä, A. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016, 25-35.

Mäenpää, P. & Korkatti, S. (toim.) 2012. Urheiluseurat 2010-luvulla. SLU-julkaisusarja: 1/2012. Sporttipaino Oy.

OECD. 2020. TALIS 2018 Results: Teachers and School Leaders as Valued Professionalg. TALIS, OECD Publishing, Pariisi. https://www.oecd-ilibrary.org/education/talis_23129638 (luettu 7.2.2021)

Opetushallitus. Kodin ja koulun yhteistyö. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kodin-ja-koulun-yhteistyö#878599b7> (luettu: 23.2.2021)

Opetushallitus. Liikunnan ja valmennuksen ammattitutkinnon perusteet, Opetushallituksen määräys 3.7.2018, PH-1161-2018. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/perusteet/2598340/liitteet/4150479b-7137-4778-9408-e076670bf8b9> (luettu 19.9.2020)

Palomäki, S., Mehtälä, A., Huotari, P. & Kokko, S. 2016. Vanhempien ja kavereiden tuki lasten ja nuorten liikunnalle. Teoksessa Kokko, S. & Mehtälä, A. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016, 41-45.

Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:1. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010.

Puroila, A.-M. & Karila, K. 2001. Bronfenbrennerin ekologinen teoria. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Romero, C., Master, A., Paunesku, D., Dweck, C. S., & Gross, J. J. 2014. Academic and Emotional Functioning in Middle School: The Role of Implicit Theories. *APA PsycArticles Emotion*, 14 (2), 227–234.

Saari, A. 2021. Kasvatusteoria antiikista nykypäivään. Helsinki: Gaudeamus.

Saarinen, P., Ruoppila, I. & Korhonen, M. 1994. Kasvatuspsykologian kysymyksiä. Helsingin yliopisto: Lahden koulutus- ja tutkimuskeskus.

Suomen Koripalloliitto. 2021. <https://www.basket.fi/basket/korisperhe/valmentajalle/> (luettu: 7.2.2021)

Suomen Kuvalehti. Ammattien arvostus -tutkimus 2018. <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/sk-tutki-naita-ammatteja-arvostetaan-katilo-kiilasi-laakarierintamaan-mita-tyota-arvostetaan-vahiten/?shared=1024194-458221c0-999> (luettu: 7.2.2021)

Suomen liikunta ja urheilu. Kansallinen liikuntatutkimus 2009-2010. SLU:n julkaisusarja 7/2010. <https://docplayer.fi/351333-Liikuntatutkimus-2009-2010.html> (luettu: 23.5.2020)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Toimittaneet: Kohonen, I. & Kuula-Luumi, A. & Spoof, S-K. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019

UKK-instituutti. Liikuntatutkimus Suomessa. <https://ukkinstituutti.fi/tutkimukset-ja-hankkeet/liikuntatutkimus-suomessa/> (luettu: 3.2.2021)

Vasta, R. (toim.) 2002. Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Suom. Anne Toppi. Suomi: UNIPress.

Värri, V-M. 2000. Maailma muuttuu, mutta kasvatusvastuu pysyy – auttamisvastuu kasvatussuhteiden perustana. Kasvatus 31 (2), 130-141.

Yeager, D. & Dweck, C., 2020. What Can Be Learned From Growth Mindset Controversies? American Psychologist 75 (9), 1269–1284.

Kuva 1: https://en.wikipedia.org/wiki/Ecological_systems_theory (luettu: 14.6.2019)

Kuva 2: <https://www.basket.fi/basket/korisperhe/valmentajalle/koulutusjarjestelma/> (luettu: 20.2.2021)

Haastattelurunko

Taustamuuttujat

- Ikä
- Sukupuoli
- Siviilikoulutus ja mahdollinen työ
- Onko lapsia?
- Valmennuskokemus: (erotellaan apu- ja päävalmentaja) vuodet ja valmenneet ikäryhmät
- Valmennuskoulutus (liitto tai muu alaan liittyvä)
- Oma lajitausta (kuinka kauan mukana lajin parissa, pelaajatausta ym.)
- Miksi toimit valmentajana?

Valmennustilanne

- Mitä joukkuetta valmennat tällä hetkellä?
- Kuinka kauan olet valmentanut kyseistä joukkuetta?
- Paljonko joukkueessa on pelaajia? Entä apuvalmentajia?
- Kuinka paljon treenejä ja pelejä on viikoittain (tunnit)?
- Kuinka paljon käytät aikaa toiminnan suunnitteluun?
- Kuinka paljon käytät aikaa muuhun harrastukseen liittyvään (esim. sähköpostit jne)?
- Oletko tehnyt vuosi-/kausuunnitelman joukkueelle? Jos kyllä, sisältyykö suunnitelmaan kirjattuja kasvatustavoitteita?

Ajatukset kasvatuksesta

- Kenellä on lapsen ensisijainen kasvatustavastuu? Ketkä lasta ylipäätään kasvattavat?
- Onko valmentajan tehtävä osallistua lasten kasvattamiseen? (Perusteet)

- Miten näet valmentajan kasvatusroolin suhteessa vanhempiin ja muihin kasvattajiin, keitä nämä muut kasvattajat ovat?
- Onko roolisi valmentajana muuttanut jotenkin omia elämäntapojasi? Toisin sanoen, vaikuttaako ajatus roolimalliuudesta valintoihisi.
- Onko sinulla henkilökohtaisesti jokin sellainen elämänarvo, jota haluat ja/tai pyrit välittämään eteenpäin valmennettavillesi?
- Mitä osa-alueita kasvatukseen kuuluu valmentajan näkökulmasta? Mitä aiheita olet joutunut käsittelemään tai mitä mielestäsi tulisi käsitellä, jos tulisi tilanne?
- Mikä on urheilun/liikunnan ja kasvatustyön suhde? Kumpi on tärkeämpi?
 - o Onko tästä aiheutunut haasteellisia tilanteita? Esimerkkejä!
- Miten kasvatustyö näkyy arjessa? Millaisia kasvatuksellisia tavoitteita ja/tai sääntöjä ja normeja ryhmässänne on? Miten näiden toteutumista seurataan?
- Onko jokin tietty kasvatuksen osa-alue, joka vie eniten aikaa / on tarpeellisin?
- Tuleeko kaikkia pelaajia kasvatettua yhtä paljon? Jos ei, niin mitkä tekijät vaikuttavat tähän?
- Kuinka paljon keskustelet yksittäisten pelaajien kanssa? Onko tämä mielestäsi riittävää ja tarpeellista?
- Kuinka paljon keskustelet pelaajien kanssa harrastuksen ulkopuolisista asioista (esim. koulu, kotiasiat)?
- Kasvatuksen määritelmä, kasvatuksen osa-alueet

Yhteistyö vanhempien kanssa

- Kuinka yhteistyö vanhempien kanssa pääsääntöisesti sujuu?
- Jos vanhempien kanssa syntyy ristiriitaa, mitkä ovat todennäköisimmät syyt siihen?
- Kuinka paljon vanhempien kanssa keskustellaan kasvatusasioista?
- Onko kasvatusasioista tullut konfliktia vanhempien kanssa? Miten näitä on ratkaistu?
- Miten ja kuinka paljon vanhempiin ollaan yhteydessä?
- Kuinka paljon on aikaa keskustella pelaajista yksilöinä vanhempien kanssa ja onko tämä aika mielestäsi riittävää ja tarpeellista?
- Onko vanhempien taholta noussut esiin jotakin kasvatusaiheita/-odotuksia, joita he olettavat sinun valmentajana täyttävän?
- Nouseeko valmennustyön arjessa esiin tilanteita, joissa joudut miettimään, tuleeko asiasta olla yhteydessä pelaajan vanhempiin vai onko rajanveto helppoa?